

ŠTUDIJA OBSTOJEČEGA STANJA NA PODROČJU SOCIALNE EKONOMIJE V SLOVENIJI

- s priporočili za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva

Študija je nastala v okviru projekta "Uvajanje modela socialnega podjetništva v treh pilotskih regijah v Sloveniji - študija izvedljivosti", ki je bil sofinanciran iz donacijskih sredstev programa Phare (PPF II), iz sredstev Agencije RS za regionalni razvoj, sredstev Konzorcija za razvojne naloge Podravja in sredstev projektnih partnerjev.

Vsebina

I. PREDSTAVITEV PROJEKTA	5
II. UVOD	7
III. PREGLED NEKATERIH MODELOV IN DEFINICIJ SOCIALNE EKONOMIJE V EU	9
1. Zakonodaja na ravni EU	10
2. Nekatere definicije in modeli socialnega podjetništva v EU	11
2.1. Velika Britanija	11
2.2. Italija	14
2.3. Finska	15
IV. PREDLOG OPREDELITVE SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI	17
V. PRAVNI OKVIRI TER OBSTOJEČI MEHANIZMI ZA RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI	19
1. Pravni okviri / pomembnejši viri prava za uvajanje socialnega podjetništva	19
1.1. Zakonodaja na področju razvoja socialnih podjetij	19
1.1.1. Razvojni vidiki spodbujanja socialnega podjetništva	19
1.1.2. Oblike socialnega podjetništva / socialnih podjetij	19
1.1.3. Poslovanje socialnih podjetij / davčna stimulacija	21
1.2. Zakonodaja s področja zaposlovanja	21
2. Podpora države obstoječemu sektorju socialne ekonomije: Potencialni obstoječi podporni mehanizmi za ustvarjanje in razvoj podjetij v sferi socialnega podjetništva	23
a. Program ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002-2006 - Ministrstvo za gospodarstvo	23
b. Programi APZ- implementirajo se prek ZRSZ ter razni programi in ukrepi ki zadevajo zaposlovanje invalidov)	23
c. Drugi podporni mehanizmi v podporo uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji	26
3. Identificiranje potencialnih ciljnih skupin, ki naj bi bile vključene v sektor socialne ekonomije v Sloveniji	28
4. SWOT analiza socialnega podjetništva in socialnih podjetij v Sloveniji	30
VI. ZAKLJUČKI ANALIZE	32

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

330:304(497.4)

ŠTUDIJA obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji : s priporočili za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva : uvajanje modela socialnega podjetništva v treh pilotskih regijah v Sloveniji (študija izvedljivosti). - Ljubljana : JAPTI, Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije, 2005

ISBN 961-6434-17-9

222514432

VII. PRIPOROČILA ZA PRIPRAVO MODELA UVAJANJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI	36
1. Izhodišča - razlogi za uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji	36
2. Predlog uvajanja modela socialnega podjetništva	39
2.1. Vzpostavitev institucionalnega in pravnega okvira ter vključevanje socialnega podjetništva v prevladujoče politike	40
a. Strategija	40
b. Institucionalni okvir	41
c. Pravni okvir	44
2.2. Program za uvajanje socialnega podjetništva	46
a. Vzpostavitev ustreznega podpornega okolja	46
b. Podpora socialnim podjetjem	47
c. Osveščanje, promocija in mreženje	48

I. PREDSTAVITEV PROJEKTA

Tudi v Sloveniji se v zadnjem času vse več strokovnjakov in razvojnih ustanov zaveda, da tako razvoj Slovenije kot skladni regionalni razvoj ne bosta mogoča brez razvijanja oblik moderne socialne ekonomije, ki omogočajo enakopravno vključevanje na trg dela tudi tistim skupinam prebivalstva, ki iz različnih razlogov niso dovolj konkurenčne in zanimive za delodajalce.

K uvajanju socialnega podjetništva nas nenazadnje vodi dejstvo, da se v Sloveniji še vedno soočamo z visoko stopnjo strukturne brezposelnosti in spoznanje, da je težje zaposljivim ljudem potrebno omogočiti enakopravno vključevanje v družbo in še posebej na trg dela. Brezposelnost namreč ne vodi le k socialni izključenosti in s tem k povečevanju socialnih in drugih neenakosti v družbi, temveč posredno vpliva tudi na manjši bruto družbeni proizvod, saj spričo velikega števila brezposelnih niso izkoriščeni vsi potenciali, ki bi jih sicer lahko ob normalnem vključevanju delovno aktivnega prebivalstva na trg dela.

Da bi oblikovali podlage za hitrejše uveljavljanje socialne ekonomije in socialnega (družbenega) podjetništva, smo se na eim, Skladu za razvoj in usposabljanje človeških virov iz Podravja, skupaj s partnerji (Pospeševalni center za malo gospodarstvo, Papilot, Nov'na razvoj, A.L.P. Peca, BSC Kranj in Irecoop Veneto) lotili projekta "Uvajanje modela socialnega podjetništva v treh pilotskih regijah v Sloveniji - študija izvedljivosti". Sredstva za izvedbo projekta smo pridobili v okviru programa Phare, Project Preparation Grant Scheme (PPFII).

Namen projekta je bil pripraviti podlage za uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji. S projektom pa smo želeli vzpodbuditi tudi in predvsem tesnejše povezovanje javnega in zasebnega sektorja s ciljem zagotavljanja novih delovnih mest in s tem sprejemanja skupne odgovornosti za ustvarjanje le-teh.

Rezultati po zaključku projekta so naslednji:

- pridobljena podpora nacionalnih in regionalnih deležnikov ter sodelovanje pri vzpostavljanju ugodnega okolja za socialno podjetništvo
- pripravljena študija obstoječe situacije na področju socialne ekonomije in aktivnosti, povezanih s socialnim podjetništvom v Sloveniji in treh regijah (Podravje, Koroška, Gorenjska)
- oblikovana priporočila za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva v Sloveniji
- prepoznane priložnosti in ključni sektorji za uvajanje socialnega podjetništva v Podravju, na Koroškem in Gorenjskem
- v vsaki regiji prepoznane 2-3 projektne ideje s področja socialnega podjetništva ter zanje pripravljene ustrezne dispozicije projektov
- za vsako regijo pripravljen projektni predlog za udejanjanje socialnega podjetništva

1

- ob zaključku projekta organizirana mednarodna konferenca z namenom promocije socialne ekonomije in socialnega podjetništva. S konferenco smo želeli doseči boljše razumevanje in podporo pri uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji.

Dolgoročne koristi za državo in regije

- izboljšane možnosti dostopa do zaposlitve in kapitala za ranljive in socialno izključene ciljne skupine ljudi
- povečanje učinkov javnih sredstev vloženih v reševanje problematike brezposelnosti in spodbujena zasebna vlaganja v razvoj delovnih mest za ranljive ciljne skupine
- izboljšan položaj in kakovost dela obstoječih javnih, nevladnih in drugih organizacij, ki že delujejo v okvirih socialne ekonomije
- z identificiranimi priložnostmi v regijah, pripravljenimi izhodišči za uvajanje socialnega podjetništva se bodo izboljšale možnosti za hitrejši dostop regij do sredstev Evropskega socialnega sklada oziroma drugih spodbud, ki bodo zagotovile hitrejši in kakovostnejši ekonomski ter socialni razvoj regij
- izboljšana bo kakovost življenja prebivalstva.

II. UVOD

Do konca osemdesetih let v Sloveniji brezposelnost ni bila eden večjih družbenih problemov. S prehodom v nov gospodarski in politični sistem ter osamosvojitvijo Slovenije pa so se v začetku devetdesetih let zgodile pomembne spremembe, ki so vplivale na trg dela, kot tudi na celotno gospodarstvo. Brezposelnost, ki do tedaj ni presegla števila 15 tisoč, je skokovito porasla ter leta 1993 s 137 tisoč osebami dosegla najvišjo raven. S prehodom v tržno gospodarstvo se je zaščita zaposlenih pred izgubo delovnega mesta zmanjšala, manj zaščite pa so bila deležna tudi ekonomsko šibka podjetja, od katerih je šla večina v stečaj. V drugi polovici devetdesetih let se s ponovnim gospodarskim zagonom zaposlenost ni bistveno povečala. Gospodarska rast je bolj kot na rast zaposlovanja vplivala na povečanje produktivnosti dela, zato se je število registrirano brezposelnih le počasi zmanjševalo.

V novem desetletju se na trgu dela soočamo z novimi izzivi. Upočasnitev gospodarske rasti ter negotove gospodarske razmere tako v Sloveniji kot v svetu vplivajo na večjo previdnost delodajalcev pri zaposlovanju. Kljub nekaterim pozitivnim premikom še vedno ostaja problematična struktura brezposelnosti, ki se odraža v visokem deležu starejših, oseb brez strokovne izobrazbe, žensk in dolgotrajno brezposelnih oseb. Večinoma gre za osebe, ki jih lahko uvrstimo tako med starejše kot med dolgotrajno brezposelne, njihova zaposljivost pa je zmanjšana še zaradi nezadostne ali neustrezne izobrazbe ter drugih za delodajalce nezaželenih lastnosti, kot so različne zdravstvene težave, socialne omejitve, pomanjkanje dodatnih znanj, premajhna motiviranost za delo, nefleksibilnost, ipd.

Dejstvo je, da večje zaposlovanje brezposelnih oseb onemogoča pravi strukturni značaj brezposelnosti. Tako so strukturni problemi brezposelnosti² v določenih ciljnih skupinah še vedno prisotni in zaskrbljujoči:

- **razkorak v brezposelnosti med spoloma.** Letna stopnja brezposelnosti žensk (7,1 % v letu 2003) je še vedno višja kot za moške (6,4 %), vendar nižja od povprečja EU-25 (10 %);
- **brezposelnost mladih** (še posebej mladih žensk (18,7 % (2. četrletje 2003), EU-15 15,8 %), ki je nad stopnjo brezposelnosti moških (13,1%);
- **dolgotrajna brezposelnost.** Delež dolgotrajno brezposelnih, ki se je sicer v letu 2003 zmanjšal (posledica prednostnega zaposlovanja), a je še vedno 46 %. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je znašala 3,3 % (3,0 % v EU-15), stopnja zelo dolgotrajne brezposelnosti pa 2,5 % (1,9% v EU-15);

² Človeški kapital, delovna sila, trg dela in delovna razmerja (dr. Ivan SVETLIK, dr. Miroljub IGNJATOVIĆ, dr. Pavle SICHERL, mag. Anja KOPAČ, mag. Martina TRBANC)

2

- **nizka izobrazbena raven brezposelnih.** Med registriranimi brezposelnimi je bilo konec decembra 2002 45,6 %, decembra 2003 pa 42,8 % takih, ki so brez osnovne poklicne izobrazbe in ob prestrukturiranju gospodarstva v družbo, ki temelji na znanju, težje najdejo delo;
- **registrirana brezposelnost invalidov.** Njihov delež med vsemi registriranimi brezposelnimi je decembra 2002 znašal 14,5 %, decembra 2003 pa 9,2 %;
- **regionalne razlike.** Stopnja registrirane brezposelnosti se je v letu 2003 ponovno znižala, a je še vedno znatno višja v vzhodni polovici države;
- **položaj Romov.** Trenutno stanje trga dela v Sloveniji ni posebej naklonjeno Romom (pomanjkanje osnovnih kvalifikacij, funkcionalna nepismenost, predsodki delodajalcev). Redna zaposlitev je redka, prevladujejo neredne oblike dela (točnih podatkov ni, na voljo so zgolj ocene). Število registriranih romskih iskalcev zaposlitve se postopoma povečuje.

Potrebno je poudariti, da je Slovenija v primerjavi z razvitimi državami EU uspela ohraniti relativno visoko stopnjo socialne varnosti in enakosti moških in žensk z izjemo poklicne segregacije. Žal pa visoka stopnja socialne varnosti in varnosti zaposlenosti gre velikokrat na račun nizke prožnosti zaposlovanja, kar nekaterim skupinam bolj škodi kot koristi (npr. invalidom, mladim, starejšim) in botruje k dolgotrajni brezposelnosti oz. ustvarja delitve med privilegiranimi in deprivilegiranimi socialnimi kategorijami.² Slabo so zaenkrat razviti instrumenti spodbujanja prožnih oblik zaposlovanja ob hkratnem zagotavljanju socialne varnosti na njihovi podlagi.

V kontekstu lizbonskega procesa evropska politika zaposlovanja išče ravnotežje med spodbujanjem na znanju temelječega gospodarskega razvoja in socialne kohezije. Pri tem se opira predvsem na princip aktivizacije oziroma aktiviranja. Premik aktivizacije spreminja temeljno logiko socialne politike in postavlja v ospredje participacijo preko dela preko ukrepov finančnih spodbud za delo, dviga zaposljivosti posameznikov, preprečevanja pasivnosti upravičencev do socialnih prejemkov. Socialna politika se tako odmika od pasivne k aktivni oz. aktivacijski socialni politiki.

Naraščajoča strukturna neskladja na trgu dela naj bi politika zaposlovanja razreševala z aktivizacijo brezposelnih, s povečanjem njihove zaposljivosti, s pospeševanjem prožnih oblik zaposlovanja in z upoštevanjem novih oblik dela in zaposlovanja kot podlage za zagotavljanje socialne varnosti. Politika naj bi intervenirala predvsem v smeri spodbujanja podjetništva in kreiranja delovnih mest na področjih socialne ekonomije: javnih storitev, neprofitnih organizacij, ekologije in podobno.

¹ Nacionalni akcijski program 2004, Ljubljana 2004

III. PREGLED NEKATERIH MODELOV IN DEFINICIJ SOCIALNE EKONOMIJE V EU

Evropska unija vidi socialno ekonomijo kot zelo bistveno komponento evropskega ekonomskega modela in kot zelo pomembno aktivnost v promoviranju socialne kohezije in demokracije. Socialna ekonomija se je razvijala različno v vsaki državi EU, predvsem zaradi obstoja različnih regulativ v posameznih državah. V nadaljevanju bomo prikazali modele socialne ekonomije oz. socialnega podjetništva v nekaterih evropskih državah. V državah EU postaja socialna ekonomija vse bolj pomembna tako za socialni kot gospodarski razvoj. Ta sektor v starih članicah EU (15) zaposluje 9 milijonov ljudi, kar predstavlja 10% celotne zaposlenosti in ustvarja približno 10% BDP.

Po letu 1970 se je v evropskem prostoru socialna ekonomija nanašala izključno na kooperative in t.i. skupnostne organizacije. Leta 1997 pa je Evropska komisija oblikovala t.i. "tretji sistem", v katerega je vključila kooperative, različna društva in zveze ter neprofitne organizacije. Prav tako pa je Evropska komisija v okviru direktorata za industrijo ustanovila t.i. Enoto za socialno ekonomijo, ki zagotavlja poglobljeno osredotočanje na razvoj socialne ekonomije v EU.

Skupne značilnosti socialne (družbene) ekonomije v EU

Gre za organizacije in podjetja, katerih ustanovitelj ni država, ki proizvajajo tržne in netržne proizvode in storitve, vendar so ustanovljene s socialnim (družbenim) ciljem, ki delujejo po demokratičnem principu članov, uporabnikov in zaposlenih ter temeljijo na solidarnosti njenih članov in ne delijo dobička med ustanovitelje.

Na ravni EU se večinoma uporablja naslednja definicija socialne ekonomije (CMAF -Co-operatives, Mutuals, Associations and Foundation, 2002):

"Organizacije socialne ekonomije so ekonomski in gospodarski akterji, ki jih najdemo v vseh sektorjih. Zaznamujejo jih njihovi cilji in svojevrstne oblike. Socialna ekonomija vključuje organizacije, kot so kooperative, združenja, vzajemna društva in fundacije. Ta socialna podjetja so še posebej aktivna na področjih, kot je socialno varstvo, socialne storitve, zdravstvo, bančništvo, zavarovalništvo, pridelovalne dejavnosti, razne storitve za potrošnike, posredništvo, razne obrti, stanovanjske storitve, oskrbovanje, storitve v lokalnem okolju, izobraževanju in usposabljanju, na področju kulture, športa in aktivnosti za prosti čas."

Skupno sprejeta definicija socialne ekonomije oz. socialnega podjetništva ne obstaja, vendar pa v vsaki evropski državi prevladuje splošno mnenje, da je socialna ekonomija sistem socialnih podjetij, katerih vrsta aktivnosti se primarno veže na socialne (družbene) cilje ter katerih dobički se načeloma reinvestirajo za tovrstne namene nazaj v podjetje ali v skupnost, v kateri podjetje deluje. Socialna podjetja v širokem spektru socialnih in

okoljskih storitev se pojavljajo v različnih oblikah:

- podjetja, katerih lastniki so zaposleni
- kooperative
- kreditna združenja (Credit Unions)
- fundacije
- društva
- vzajemne družbe
- humanitarne organizacije, specializirane družbe za zagotavljanje usposabljanja in delovnih izkušenj za dolgotrajno brezposelne.

1. Zakonodaja na ravni EU

Iz v nadaljevanju predstavljenih sprejetih aktov ali predlogov aktov, ki urejajo nove, supranacionalne, evropske statusne oblike socialnega podjetništva, je razvidna težnja k harmonizaciji podlag, ki urejajo status različnih subjektov socialnega podjetništva v državah članicah EU. Dve obliki sta bili uspešno poenoteni in uvedeni: v letu 1999 Evropsko gospodarsko interesno združenje, v letu 2001 pa še Evropska delniška družba.

Leta 1992 je Evropska komisija objavila tudi besedila treh predlogov statotov za ustanovitev evropske zadruga, evropske vzajemne družbe in evropskega društva (UL C 99, z dne 21.04.1992) - statotov pravnih oblik socialnega podjetništva. Besedila so bila spremenjena in dopolnjena v letu 1993 na podlagi mnenj Evropskega parlamenta in Ekonomsko-socialnega sveta (UL C 236, z dne 31.08.1993, str.1-56). Besedila ob upoštevanju značilnosti zadrug, vzajemnih družb in društev temeljijo na besedilu statuta Evropske družbe (Uredba Sveta (ES) št. 2157/2001 o statutu evropske družbe, UL L 294, z dne 10.11.2001, str. 1). Temeljne določbe glede organiziranosti in pristojnosti organov so enake določbam, ki urejajo organiziranost in pristojnosti organov evropske družbe.

Po sprejetju bodo statuti omogočali ustanovitev evropske zadruga, evropske vzajemne družbe ali evropskega društva. Subjekti bodo delovali na internem trgu Evropske unije na podlagi enotnih pravil evropskega prava, ki bodo neposredno uporabna v državah članicah. Enotna pravna oblika teh subjektov bo omogočala enoten sistem upravljanja in poročanja. Na ta način se bodo posledično tudi znižali stroški ustanavljanja podružnic v vsaki državi članici na podlagi njenih nacionalnih pravil.

Evropsko društvo je oblika združevanja oseb s supranacionalnim značajem in za splošno koristne namene.

Evropska vzajemna družba je prav tako oblika, za katero je že pripravljen uradni predlog uredbe Evropske komisije.

Evropska zadruga - uredba³ je pričela veljati tri dni po objavi v uradnem listu t.j. 21.08.2003, uporabljati pa se prične 18.08.2006. To je potrebno zato, da bodo države članice lahko pripravile vse potrebno za aktivno ustanovitev in delovanje evropske zadruga (vpis v register, ipd.) ter zlasti zaradi zgoraj citirane smernice, ki šele mora biti prevzeta v nacionalno pravo posameznih držav članic. Uredba pa ne ureja davčnih vprašanj. To pomembno področje bo tudi za to statusno obliko moralo biti stimulatивно in enotno urejeno, da bo evropska zadruga v praksi res postala pomembna.

Težnje po prosperiranju socialnega podjetništva v EU so se pokazale tudi koncem leta 2004 na mednarodni konferenci na temo socialne ekonomije v Krakovu, kjer je bil poudarjen pomen socialnega podjetništva, ki predstavlja ključni inštrument za zmanjševanje brezposelnosti, ustvarjanje novih delovnih mest, spodbujanje podjetništva in inovativnosti, socialne povezanosti in vključenosti zlasti deprivilegiranih skupin. Predstavniki Evropske komisije, ministri evropskih vlad, javni uslužbenci in predstavniki enot socialnega podjetništva so na področju uvajanja socialnega podjetništva v EU sprejeli naslednje zaključke:

- da se na ravni EU izoblikuje enotna definicija socialnega podjetništva;
- da se nadaljujejo aktivnosti za poenotenje pravnih oblik organiziranosti enot socialnega podjetništva na ravni EU;
- da se v državah članicah nadaljujejo aktivnosti za krepitev vloge in položaja socialnega podjetništva;
- da se v državah članicah predlaga imenovanje ministrov, zadolženih za socialno podjetništvo.

2. Nekatere definicije in modeli socialnega podjetništva v EU

2.1. Velika Britanija

Socialno podjetje je v prvi vrsti "posej". Ukvarja se z neko obliko tržnega poslovanja, ki pa je povezano s socialnimi cilji oz. nameni. Tako kot vsako podjetje teži k ustvarjanju dobička, ta pa se reinvestira za namene te dejavnosti ali v lokalno skupnost; osnovni cilj torej ni maksimiziranje dobička za lastnike. (Department of Trade and Industry, 2002).

Socialna podjetja delujejo na širokem področju socialnih in okoljskih zadev v vseh delih gospodarstva; imajo pomembno vlogo pri ustvarjanju močnega, vzdržnostnega in socialno vključenega gospodarstva. Vključujejo podjetja lokalnih skupnosti, socialne firme, organizacije kot so kooperative in organizacije večjega obsega, ki delujejo nacionalno ali

³ Uredba Sveta (ES) št. 1435/2003, z dne 22.07.2003 o statutu evropske zadruga (UL L 207, z dne 18.08.2003, str. 1-24); Smernica št. 2003/72/ES, z dne 22.07.2003 o dopolnitvi statuta evropske zadruga z vidika sodelovanja delavcev pri upravljanju (UL L 207, z dne 18.08.2003, str. 25-36).

mednarodno. Ne obstaja en sam model socialnega podjetja - vključujejo različne statusne oblike. Kar imajo skupnega, je predanost k zadovoljevanju socialnih, finančnih, nekatere tudi okoljskih ciljev.

- Kooperative - gre za skupno lastništvo podjetja združenih oseb, katerih namen je zadostiti skupne ekonomske in socialne potrebe
- Razvojni skladi - so ključni akterji pri obnavljanju lokalne skupnosti
- Socialne firme - so majhna podjetja, vzpostavljena z namenom, da zagotavljajo zaposlitev za invalidne osebe ter osebe z drugimi ovirami
- Podjetja za posredovanje na trgu dela - zagotavljajo usposabljanja in delovne izkušnje za dolgotrajno brezposelne
- Credit Unions - zagotavljajo dostop do finančnih sredstev
- Social Businesses - so neprofitna podjetja, ki so ponavadi vzpostavljena za podporo delovanju dobrodelnih in nevladnih organizacij
- Community Businesses - so socialna podjetja, ki imajo močan geografski imperativ in so osredotočena na lokalne trge in lokalne storitve
- Trading arms of charities - omogočajo dobrodelnim ustanovam, da zadostijo svojemu namenu na inovativen način.

Socialna podjetja delujejo na različnih področjih industrije, vključujoč okoljske, varstvene, informacijske in komunikacijske tehnologije, na področju prehrane, turizma, umetnosti, medijev, transporta, otroškega varstva, stanovanjske problematike, trgovanja ter dostopa do finančnih sredstev.

Zakonske podlage:

V Veliki Britaniji posebne zakonske podlage za socialna podjetja ne obstajajo. Pri vzpostavljanju socialnega podjetja je pomembno le, da struktura in delovanje takšnega podjetja sledi vladni strategiji, ki je bila izdelana leta 2002 - "Social Enterprise: A Strategy for Success". Skupne značilnosti pravne oblike socialnih podjetij lahko vključujejo:

- družbeno lastništvo (člani skupaj vodijo organizacijo);
- odbor neizvršilnih direktorjev (prostovoljci izbrani s strani članov podjetja);
- nepristranske oblike vodenja, ki se razlikujejo od tistih iz privatnih podjetij.

Ker v Veliki Britaniji ne obstaja poseben zakon za socialna podjetja, se tovrstna podjetja registrirajo na osnovi dveh zakonov: Zakona o družbah (Company law) in Zakona o obrtnih in podpornih društvih (Industrial and Provident Society Law). V okviru teh dveh zakonov socialna podjetja prevzemajo naslednje pravne oblike, ki so jim trenutno na razpolago:

- obrtno in podporno društvo (Industrial and Provident Society) - to pravno obliko pogosto prevzamejo kreditna združenja, potrošniške in stanovanjske kooperative, delovne kooperative in nekateri razvojni skladi).

- družba z omejeno odgovornostjo - to pravno obliko pogosto prevzamejo socialne firme, prostovoljne organizacije, podjetja za posredovanje na trgu dela, veliko kooperativ in razvojnih skladov.
- delniška družba - to pravno obliko pogosto prevzamejo podjetja, katerih lastniki so uslužbenci in podporne organizacije drugih socialnih podjetij.

Vlada trenutno uveljavlja tudi obliko, ki se imenuje Podjetje v javnem interesu (Community Interest Company), ki bo predstavljala dodatno izbiro pravne oblike za socialna podjetja. Ministrstvo za trgovino in industrijo (DTI) trdi, da bo za socialna podjetja to pravno obliko zelo preprosto vzpostaviti. Vendar pa bodo podjetja s tovrstno pravno obliko morala zagotoviti, da bodo delovala v dobrobit lokalne skupnosti:

- nameni in cilji bodo morali biti v interesu skupnosti,
- dobiček podjetja bo uporabljen za dobrobit skupnosti in ne bo razdeljen med lastnike podjetja,
- omejeno bo vračilo kapitala, ki bi ga morali investitorji dobiti glede na vložek.

Tovrstna socialna podjetja bodo prav tako morala poročati neodvisnemu regulatorju o tem, kako delujejo v interesu skupnosti ter kako vključujejo njihove deležnike v svoje aktivnosti. DTI pričakuje, da bo ta oblika uveljavljena že spomladi 2005.

Podporni mehanizmi socialnemu podjetništvu v Veliki Britaniji:

• Vlada - DTI, Social Enterprise Unit (SEU)

- deluje kot osrednji akter in koordinator za kreiranje politik, ki zadevajo socialna podjetja ter pomaga pri razvoju in izvrševanju novih politik in programov za socialna podjetja
- izvaja ukrepe, ki se nanašajo na ovire za razvoj in rast socialnih podjetij
- prepoznava in razširja dobre prakse.

• Social Enterprise Coalition - SEC

Veliko socialnih podjetij je majhnih in razpršenih po celotni državi. Pogosto se počutijo izolirana in menijo, da se jih ne upošteva pri razvoju in izvajanju regionalne in centralne politike. Tako je bila leta 2002, po posvetu in pripravah ključnih deležnikov v sektorju socialnega podjetništva, kot družba z omejeno odgovornostjo ustanovljena Koalicija socialnih podjetij (Social Enterprise Coalition - SEC). Vloga SEC:

- predstavlja nekakšen koordinirani "glas" sektorja socialne ekonomije;
- za dvig kakovosti znotraj sektorja socialnega ekonomije igra SEC dve vlogi: vpliva na politiko in predstavlja dobre prakse - tako SEC sodeluje z vlado oz. oblastmi na vseh ravneh, z bankami, finančnimi institucijami, pravnimi telesi in drugimi partnerji;
- se zavzema za pravni in finančni okvir, ki bo vzpodbudil rast in razvoj socialnih podjetij - vključevanje v kreiranje nacionalnih politik;

- organizira prireditve, konference, delavnice,š;
- zagotavlja izčrpne informacije, ki jih subjekti v sektorju potrebujejo.

Članstvo SEC predstavljajo organizacije, ki delujejo na področju socialnega podjetništva, partnerske organizacije, ki spodbujajo razvoj socialnih podjetij ter posamezna socialna podjetja.

- Regionalne razvojne agencije (RDA)
- Podjetniški svetovalci (Business Link Operators)
- Lokalne vlade

2.2. Italija

Socialna ekonomija je uspešna naraščajoča združba organizacij, ki so razpete med tradicionalnim privatnim sektorjem na eni strani ter javnim sektorjem na drugi strani.

"Socialno podjetništvo je lahko definirano kot strokoven, inovativen in trajnostni pristop do sistemskih sprememb, ki razrešuje napake socialnega trga in izkoriščajo obetajoče priložnosti. Socialno podjetništvo vključuje široko paleto poslov in organizacijskih modelov, tako profitnih kot neprofitnih. Uspešnost delovanja je merljiva predvsem in najprej po njihovem socialnem vplivu".

Upravičenci socialne ekonomije so lahko vse osebe z oviranostmi. Koncept oviranosti je precej širši, ne zajema samo invalidnih oseb, saj vključuje tudi osebe s sistemskimi omejitvami oz. težavami pri doseganju sprejemljivih standardov. Tako lahko sem vključimo tudi odvisnike od različnih substanc, bivše zapornike, osebe s pomanjkljivimi delovnimi izkušnjami oz. z odsotnostjo le-teh, osebe z zastarelimi znanji oz. osebe brez kvalifikacij (večina dolgotrajno brezposlenih), imigrante, starejše osebe in vse ostale, ki imajo trajno ali začasno težavo na trgu dela.

Zakonske podlage

Pravna oblika socialnega podjetja je t.i. socialna kooperativa, vendar se med socialna podjetja ponavadi uvrščajo tudi prostovoljna združenja, skladi, socialna in kulturna združenja in nevladne organizacije. Socialne kooperative v socialne, kulturne in javne namene, vendar morajo v celoti delovati v dobrobit svojih članov.

Italija ima krovni zakon 381/91, ki omogoča uveljavljanje razvoja socialnih podjetij, pri čemer pa je potrebno poudariti, da imajo regije možnost dodajati svoje lastne regijske zakone, s katerimi prilagajajo nacionalno politiko regionalnim značilnostim. Zakon 381/91 opredeljuje socialne kooperative in deli tovrstno pravno obliko na dva tipa:

"Socialne kooperative so subjekti pravne narave s podjetniškim znanjem, ki za cilj nimajo dobička oz. katerih dobički se reinvestirajo za socialne namene in namene skupnosti."

"Namen socialnih kooperativ je vzpodbuditi interes lokalne skupnosti za humano in socialno vključenost svojih prebivalcev s tem, ko ponujajo socialne in zdravstvene storitve in zagotavljajo kreiranje novih delovnih mest za ljudi z oviranostmi."

Tip A - socialne kooperative izvajajo dejavnosti v sektorjih, kot so zdravstvena nega, šolstvo, profesionalno usposabljanje, varstvo otrok, varstvo in skrb za starejše ljudi in ljudi z oviranostmi ter na področju kulture.

Tip B - socialne kooperative izvajajo dejavnosti v večih različnih sektorjih z namenom kreiranja novih delovnih mest za ljudi z oviranostmi, ki si sami ne morejo najti zaposlitve - te kooperative zaposlujejo najmanj 30% ljudi z oviranostmi.

Zakon 381/91 zagotavlja tudi davčne olajšave za socialna združenja (zmanjša DDV za prodajo storitev na 4%). Med glavne davčne olajšave spadajo še: ugoden sistem davka na dodano vrednost, neobdavčene investicije in dobiček, socialni prispevki, prednosti pri javnih razpisih ter neobdavčenost strokovnih in drugih prispevkov v sferi sociale.

Drugi zakoni, ki zadevajo socialna podjetja v Italiji, so:

- Zakon 68/99 predpisuje zaposlitev ljudi z oviranostmi v profitnih, javnih in neprofitnih organizacijah
- Zakon 328/00 opredeljuje osnovne strokovna znanja socialnih kooperativ, ki jih potrebujejo za delovanje na področju zdravstvene nege, socialnih storitev in drugih javnih storitev
- Zakon 327/200 se nanaša na evalvacijo stroškov dela, varstva pri delu in zdravstvenih pogojev na delovnem mestu.
- Zakon 266/91 ureja pravila za organizirano prostovoljno delo, zagotavlja posebne registre in zagotavlja številne davčne olajšave.

Socialna podjetja v Italiji delujejo v širokem spektru aktivnosti, s katerimi se odzivajo na potrebe lokalne skupnosti s kreiranjem in ohranjanjem delovnih mest, uvajanjem novih in izboljšanih lokalnih storitev, spodbujanjem ekonomskega razvoja in reševanjem socialnih problemov. Navadno se aktivnosti nanašajo na: socialne/humanitarne storitve, izobraževanje, zdravstveno nego, kulturo, rekreacijo, interesna združenja, turistične aktivnosti, usposabljanje, proizvodnjo hrane in pijače, čiščenje, globalne storitve za industrijo in javno upravo, administrativne in telefonske storitve, vzdrževanje raznih površin (parkov), selitvene storitve, razvedrilne storitve,š

2.3. Finska

Na Finskem je socialno podjetje definirano kot podjetje med podjetji. Socialno podjetje deluje zaradi dobička, proizvaja dobrine ali izvaja potrebne storitve na trgu ter lahko deluje v vseh panogah. Socialna podjetja ne zapadejo v sektor socialne ekonomije, ampak v podjetniški sektor.

Ministrstvo za delo je leta 2003 vzpostavilo delovno skupino za pripravo osnutka Zakona o socialnih podjetjih, ki je bil sprejet leta 2004. Ministrstvo za delo je prav tako vzpostavilo Usmerjevalni odbor, ki ga sestavljajo predstavniki Ministrstva za delo, Ministrstva za trgovino in industrijo, Ministrstva za zdravje in socialne zadeve, socialnih podjetij, nacionalnega združenja nezaposlenih sklada Vates, ki spodbuja zaposlovanje invalidov. Naloga odbora je nadzorovati izvajanje Zakona o socialnih podjetjih ter poročati parlamentu. Sklad Vates nudi tudi podporo socialnim podjetjem pri njihovem ustanavljanju ter spodbuja mreženje socialnih podjetij.

Zakonske podlage

Zakon o socialnih podjetjih natančneje opredeljuje socialno podjetje ter njegovo financiranje. Podjetje lahko pridobi status socialnega podjetja le, če je vpisano v register socialnih podjetij, ki ga vodi Ministrstvo za delo. Pogoj za pridobitev statusa pa je, da podjetje zaposluje najmanj 30% invalidov ali kombinacije invalidov in dolgotrajno brezposelnih. Zanimivo je, da zakon ne omenja nobenih omejitev glede namena, dobička, delitve imetja ali lastništva v delovanju socialnih podjetij.

V Zakonu temelji podpora za socialna podjetja na dejstvu, da so tovrstna podjetja obravnavana enako kot ostala podjetja - torej nimajo dodatnih omejitev ali prednosti. Izjema so le določene podpore pri zaposlovanju. Tako je na primer višina subvencije za zaposlitev invalida in dolgotrajno brezposelne osebe enaka kot v drugih podjetjih, vendar pa se tovrstna podpora subvencionira dalj časa⁴.

Z vidika zaposlovanja imajo socialna podjetja tudi možnosti sofinanciranja projektov, ki se nanašajo na spodbujanje zaposlovanja (50% celotne vrednosti)⁵.

Pravne oblike, ki jih prevzemajo socialna podjetja na Finskem, so predvsem družbe z omejeno odgovornostjo, skladi ter kooperative.

⁴ Če podjetje zaposli dolgotrajno brezposelno osebo, ji pripada subvencija za obdobje šestih mesecev - za socialna podjetja dve leti, oz. če pa zaposli invalida pa tri leta z možnostjo podaljšanja.

⁵ Vendar so tukaj socialna podjetja omejena, saj se projekti ne smejo nanašati na samo poslovanje podjetja.

IV. PREDLOG OPREDELITVE SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI

V Sloveniji je socialna ekonomija sicer prisotna, vendar pa na področju razvoja in delovanja podjetij socialne ekonomije, kot jih poznajo druge članice EU, delamo šele prve resnejše korake. Zavedamo se, da skladnega regionalnega razvoja ne bo mogoče zagotavljati brez razvijanja socialnega (družbenega) podjetništva kot tiste oblike moderne socialne ekonomije, ki omogoča enakopravno vključevanje na trg dela vsem skupinam prebivalstva, predvsem ranljivim. Za uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji obstaja še precej ovir in pomanjkljivosti. Kažejo se že pri razumevanju samega pojma socialnega podjetništva, pogostokrat pa tudi v nerazumevanju posebnih zmožnosti in vrednosti socialnega podjetništva. Prav tako nimamo oprijemljivih oz. kvantitativnih dokazov, da bi lahko prikazali pozitiven vpliv in dodano vrednost socialnih podjetij. Negativno vlogo pri uvajanju socialnega podjetništva pa igra tudi razpršena in nepovezana ali sploh odsotna in nedostopna podpora za razvoj sektorja.

Po nekaterih ocenah naj bi v Sloveniji delovalo v sektorju nejasno definirane socialne ekonomije okoli 18 tisoč različnih društev, 250 fundacij in 250 zasebnih zavodov, ki so se opredelili kot neprofitna razvojna podjetja, prav tako pa imamo tudi 150 invalidskih podjetij ter nekaj deset uspešno delujočih kooperativ. Gre torej za oblike organizacij, ki bi jih po evropskih normativih lahko uvrstili v sektor socialnega podjetništva. Vendar zaradi neenotne definicije socialnega podjetja tega sektorja ne moremo točno opredeliti. Partnerji v projektu smo skupaj oblikovali definicijo, ki naj bi vključevala vse potrebne elemente socialnega podjetja v Sloveniji:

Socialna podjetja predstavljajo podjetja in organizacije (subjekti) s ciljem zagotavljanja družbenega blagostanja, ki izpolnjujejo naslednje ekonomske in socialne/družbene kriterije:

ekonomski:

- osnovna dejavnost je proizvodnja izdelkov in/ali prodaja storitev
- visoka stopnja avtonomije (npr. ni v večinski lasti države)
- tržna usmerjenost
- opredeljen delež neplačanega dela

socialni/družbeni:

- nastane na podlagi civilne pobude
- odločanje ni odvisno od deleža vloženega kapitala (1 deležnik / 1 glas)
- aktivno vključevanje vseh deležnikov
- delovanje v korist svojih članov, uporabnikov in skupnosti
- dobiček se v večini vlaga nazaj v dejavnost ali v lokalno okolje (osnovni cilj ni

maksimiziranje dobička za lastnike)

Ta delovna definicija socialnega podjetja nam bo v veliki meri pomagala pri nadaljnem vzpostavljanju modela socialnega podjetja, saj določa vsebine in namene takšnega podjetja. S tem pa bomo poskusili odpraviti tudi oviro pri nerazumevanju samega pojma.

V. PRAVNI OKVIRI TER OBSTOJEČI MEHANIZMI ZA RAZVOJ SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI

1. Pravni okviri / pomembnejši viri prava za uvajanje socialnega podjetništva

Iz pregleda zakonodaje, ki bi potencialno lahko vplivala na uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji, je razvidno, da nekateri zakoni (npr. o skladnem regionalnem razvoju, podpornem okolju za podjetništvo, kmetijstvu,...) uvodoma med cilji določajo tudi izhodišča za razvoj socialnega podjetništva, seveda pa to ni nikjer eksplicitno navedeno. Cilji zakonodaje torej dajejo okvirno osnovo za uveljavljanje socialnega podjetništva, bodisi v smislu ustvarjanja pogojev za izboljšanje življenjskih pogojev prebivalstva, ohranjanja okolja in poseljenosti (kjer se kažejo priložnosti za kreiranje storitev socialne ekonomije), bodisi v smislu spodbujanja podjetništva (torej tudi socialnega podjetništva) in zaposlovanja.

1.1 Zakonodaja na področju razvoja socialnih podjetij

1.1.1. Razvojni vidiki spodbujanja socialnega podjetništva

Z vidika koriščenja regionalnih razvojnih spodbud v fazi preveritve možnosti in vzpostavljanja socialnih podjetij je smiselno socialno podjetništvo konkretnije umestiti v regionalne oz. skupne razvojne programe, ki so osnova za dodeljevanje spodbud.

Zakon o podpornem okolju za podjetništvo definira podjetje dokaj široko, vzpodbudni za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji pa so opredelitve v sklopu Podjetniškega okolja. Zakon spodbuja ustvarjanje pozitivne klime za podjetništvo, spodbujanje prehoda iz neregistriranega dela v redne zaposlitve, samozaposlovanje in razvoj novih oblik dela - osebno dopolnilno delo, delo na daljavo in delo na domu. Zakon daje tudi podlago za pridobivanje ugodnejših virov financiranja za novoustanovljena in delujoča MSP.

Z vidika vzpostavljanja podpornega okolja je za sam razvoj socialnega podjetništva pomembna tudi možnost pridobitve koncesij za izvajanje nalog iz programa ukrepov na podlagi javnega natečaja, ki pa sicer v praksi še ni bil izveden.

1.1.2. Oblike socialnega podjetništva / socialnih podjetij

Pri pregledu zakonodaje, ki ureja potencialne oblike organizacij socialnega podjetništva, ugotavljamo, da zakonodaja omogoča vzpostavitev podjetij, ki se ukvarjajo z dejavnostmi socialne ekonomije in tako prispevajo k bolj učinkoviti konkurenci na trgu dela. Predvsem zakoni o društvih, zadrugah, zavodih, invalidskih organizacijah in drugi v veliki meri omenjajo osnovna načela socialne ekonomije (demokratsko vodenje, redistribucija presežkov, prostovoljno delo,š).

Tako Zakon o družtvih v določeni meri poudarja vse značilnosti socialnega podjetja in poudarja osnovno načelo socialnega podjetništva in sicer, da osnovni cilj ni maksimiziranje dobička za lastnike - se pravi, da upošteva načela redistribucije presežkov, nadalje poudarja načela prostovoljnega dela. Zakon daje tudi možnost za ustvarjanje novih pridobitnih oblik ter daje nekatere druge prednosti, ki jih društvom daje pridobljeni status. Tudi Zakon o zavodih daje osnovo za izvajanje aktivnosti na področju socialne ekonomije in zavodu prav tako omogoča opravljanje gospodarske dejavnosti, če je le-ta namenjena opravljanju dejavnosti za katero je zavod ustanovljen. Zakon pa daje tudi možnosti za izpolnjevanje potreb lokalnega okolja ter skrb za družbo, kar pa je osnovna prvina socialnega podjetništva. Prvine socialnega podjetništva pa so zastopane tudi v Zakonu o zadrugah, ki upošteva načela odprtega in prostovoljnega članstva ter enakopravnega sodelovanja, zakon pa daje tudi posebne olajšave pri poslovanju zadrug.

Zanimivo je, da invalidska podjetja v slovenski zakonodaji nimajo posebnih statusno-pravnih značilnosti in se njihov nastop na trgu ne razlikuje od drugih gospodarskih subjektov. Vendar pa imajo poseben status na področju davkov, delovnih razmerij, socialne varnosti. Upravičena so do mesečnega povračila dela stroškov za zaposlene invalide. Invalidska podjetja so oproščena plačila davka na dobiček podjetij in davka na plače. Prispevki za socialno varnost zaposlenih se plačujejo na poseben račun delodajalca in se uporabljajo kot odstopljena sredstva za materialni razvoj teh podjetij. Tovrstne olajšave pri poslovanju takšnega podjetja kažejo na stimulativen element uvajanja socialnih podjetij.

Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (UL RS št.36/00) in Pravilnik o delih, ki štejejo za osebno dopolnilno delo ter o postopku priglasitve teh del (UL RS št.30/02) omogočata posamezniku opravljanje različnih vrst osebnega dopolnilnega dela (npr. pomoč v gospodinjstvu in podobna dela, nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč, izdelovanje izdelkov domače in umetnostne obrti. Na seznamu del osebnega dopolnilnega dela je precej takih, ki so vezana na socialne storitve (npr. občasno varstvo otrok, pomoč starejšim, bolnim in invalidom na domu). Prednost te oblike je v enostavnosti priglasitve, omejen pa je obseg letnih prihodkov iz dejavnosti. Gre torej za posameznika primerno obliko delovanja na področju socialne ekonomije, zlasti v fazi zagona neke dejavnosti ali ustvarjanja dodatnega zaslužka za izboljšanje gmotnega položaja.

Drugo obliko primerno za socialno podjetništvo predstavljajo dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Zakono o kmetijstvu jih opredeljuje kot dejavnosti, povezane s kmetijstvom ali gozdarstvom, s ciljem boljše izrabe proizvodnih zmogljivosti in delovne sile članov kmetijskih gospodarstev. Osnutek dopolnitve uredbe o vrstah dopolnilnih dejavnosti, ki je v pripravi, pa predvideva kot obliko dopolnilnih dejavnosti tudi storitve socialne ekonomije. Za številne člane kmečkih gospodarstev, ki so podzaposleni, to lahko pomeni priložnost za ustvarjanje dohodka na eni strani in izboljšanje pogojev bivanja podeželskega prebivalstva na drugi strani. Vprašljiva je sicer skladnost definicije dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (kot povezane s kmetijstvom in gozdarstvom) z izvajanjem storitev socialne ekonomije. Za namene socialnega podjetništva bi bila bolj primerna opredelitev dodatnih dejavnosti,

za katere pa ni nujno, da bi jih lahko izvajali zgolj člani kmečkih gospodarstev, temveč posamezniki v širšem smislu tako na podeželju kot v mestu).

Medtem, ko dopolnilne dejavnosti lahko izvajajo člani družine, ki živijo in delajo na kmetiji, se z osebnim dopolnilnim delom lahko ukvarja vsak posameznik.

1.1.3 Poslovanje socialnih podjetij / davčna stimulacija

Stimulativno plat nekaterih davčnih spodbud kažeta Zakon o dohodnini (za dohodke iz dejavnosti) in Zakon o davku od dohodka pravnih oseb (za pravne osebe), ki omogočata znižanje davčne osnove v primeru zaposlitve prvega iskalca zaposlitve ali brezposelne osebe, ki je pri ZRSZ prijavljena več kot 12 mesecev, ali invalidne osebe. Stopnje znižanja so različne, vezane pa so na status te osebe. V okoljih, kjer so zaposlitvene možnosti zelo omejene, bi veljalo stimulirati tudi zaposlovanje drugih ciljnih skupin, ki sicer nimajo prav veliko možnosti za zaposlitev.

Zavod, društvo, ustanova, verska skupnost, politična stranka, zbornice, reprezentativni sindikat po Zakonu o davku od dohodka pravnih oseb tega davka ne plačujejo, če so v skladu s posebnim zakonom ustanovljeni za opravljanje nepridobitne dejavnosti.

Nadalje so nekatere dejavnosti, ki so v javnem interesu (npr. socialno varstvene storitve ali storitve in blago povezani z varstvom otrok in mladostnikov) oproščene plačila DDV, v primeru, da jih izvajajo javni zavodi ali organizacije, ki imajo koncesijo ali dobrodelne ter invalidske organizacije. Druge organizacije (npr. socialno podjetje v našem primeru) bi lahko z oprostitvijo plačila DDV takšne storitve opravljale le, če cilj ni doseganje dobička (če se ustvari, se vrača v dejavnost), če ne izkrivljajo konkurence, nimajo cen višjih od davčnih zavezancev, ki obračunavajo DDV in jih opravljajo in vodijo večinoma prostovoljci. Razkorak nastane v tem, da je težnja socialnega podjetja, ki bi sicer nudilo storitve v javnem interesu, dejanska zaposlitev ljudi in vsaj na dolgi rok samovzdržno delovanje. V tem primeru je to možno le na podlagi pridobitve koncesije, kjer pa so lahko pogoji za pridobitev le-te precej zahtevni, še zlasti v začetni fazi delovanja.

Zakon o javnih naročilih kaže nestimulativno plat pri uvajanju socialnega podjetništva in ni mišljen kot socialni instrument. Trenutno je ta zakon nacionalne narave in velja le do trenutka, ko v veljavo stopi EU zakonodaja. O možnih prednostih na razpisih govori 48.člen, 3 odstavek. Potrebni so najmanj trije ponudniki. Naročnik del mora dokazati, da je izbrani ponudnik najugodnejši in da je cena v okviru cen na trgu, zato ne morejo kandidirati le invalidska podjetja oz. druga socialna podjetja, ker tega ne bi mogli dokazati. Tako invalidsko oz. socialno podjetje pridobi posel le, če ima najugodnejšo ponudbo. O prednostih lahko govorimo le v obliki kasnejšega enostavnejšega postopka sklenitve posla.

1.2. Zakonodaja s področja zaposlovanja

Z vidika zaposlovalske zakonodaje lahko zaključimo, da je Zakon o delovnih razmerjih na

5 splošno spodbuden za uvajanje socialnega podjetništva in ga v svojih določilih tudi omogoča, vendar pa je potrebno ta določila gledati tudi v povezavi z drugo zakonodajo (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, davčna zakonodaja, itd.).

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti ureja zaposlovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, upravljanje sistema ter način izvajanja strokovnih nalog na tem področju. Zakon obsega posredovanje v zaposlitev, posredovanje dela, ukrepe za pospeševanje zaposlovanja in odpiranje novih ter ohranjanje produktivnih delovnih mest ter vse tiste dejavnosti, ki zagotavljajo pogoje za produktivno in svobodno izbrano zaposlitev, poklicni in strokovni razvoj ter uporabo delovnih sposobnosti posameznikov.

Strokovne naloge, ki se nanašajo na zaposlovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti in izvajanje APZ, opravlja Zavod RS za zaposlovanje. Zavod in Centri za socialno delo morajo medsebojno sodelovati pri vključevanju brezposelnih oseb v aktivnosti in ukrepe APZ in sodelovati s pristojnim davčnim organom in drugimi državnimi organi ter izmenjati osebne in druge podatke, ki jih vodijo v svojih zbirkah podatkov in so potrebi za uresničevanje pravic in obveznosti brezposelnih oseb po tem zakonu.

Določa tudi, da so delodajalci dolžni omogočiti prisotnost predstavnikov zavoda ali druge pooblaščenice organizacije v postopku izbire brezposelnih oseb za prosta delovna mesta, kar bi lahko bilo v nasprotju z Zakonom o delovnih razmerjih, ki določa svobodno izbiro delodajalca.

Posredovanje v zaposlitev, posredovanje dela, ukrepi za pospeševanje zaposlovanja in odpiranje novih ter ohranjanje produktivnih delovnih mest ter vse tiste dejavnosti, ki zagotavljajo pogoje za produktivno in svobodno izbrano zaposlitev, poklicni in strokovni razvoj ter uporabo delovnih sposobnosti posameznikov, se opravlja kot javna služba, kar bi zaradi striktno opredeljene dejavnosti kot javne službe lahko oviralo razmak socialnega podjetništva. Prav tako zakon določa le obveznost sodelovanja Zavoda, centrov za socialno delo in pristojnih davčnih organov ter drugih državnih organov z namenom izmenjave podatkov. Ne govori pa o povezovanju oz. sodelovanju zavodov z drugimi organizacijami, npr. regionalnimi razvojnimi agencijami, lokalnimi skupnostmi, z namenom razvoja oz. uspešnega izvajanja programov APZ.

Področje zaposlovanja invalidov ureja Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Poleg tega, da še ni podzakonskih aktov, ki bi opredelili in pojasnili natančneje razlike med podpornim in zaščitnim zaposlovanjem invalidov, tudi ni moč zaslediti elementov oziroma mehanizmov, ki bi ustrezno povezovali posamezne vrste zaposlitev in storitev zaposlitvene rehabilitacije. Le ti bi prizadetemu posamezniku omogočali, po drugi strani pa vzpodbujali k nenehnemu samo-razvoju ter postopnemu prehajanju na večjo samostojnost in neodvisnost - kar bi posledično tudi državo finančno razbremenilo ter povečalo obseg davkoplačevalcev. To bi posledično pomenilo, da pridobljeni status

invalidnosti ni doživljenjski, istočasno pa tudi, da bi bilo potrebno vzpostaviti proces spremljanja posameznika na delovnem mestu ter periodičnih ocen njegovih delovnih sposobnosti ter s tem ustreznosti/ primernosti vključevanja v posamezen program oziroma zaposlitev. Poleg tega bi morali ustrezno nagraditi tudi delodajalce, ki skrbijo za napredovanje posameznika na delovnem mestu ter na ta način znižujejo davčne obremenitve države.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju izpolnjuje zahtevo po multidisciplinarni obravnavi invalidnih oseb, v večji meri poskrbi tudi za uravnoteženost pravic do enakopravne obravnave invalidnih in zdravih oseb. Poskrbi za interes invalidnih oseb, omogoča tudi finančne olajšave delodajalcu pri prilagoditvi delovnih mest potrebam zaposlenih invalidov, vendar pa dodatnih vzpodbud za zaposlovanje ne predvideva - kar je splošna pomanjkljivost omenjenega zakona, ki delodajalca ne vzpodbuja k zaposlovanju invalidov.

Lahko rečemo, da je zakonodaja na področju zaposlovanja v Sloveniji načeloma pozitivna za razvoj socialnega podjetništva, če gledamo posamezna določila posameznih zakonov. Vendar delodajalcev ne spodbuja dovolj k zaposlovanju ranljivih skupin na trgu dela. Najkonsistentnejšo spodbudo daje zakonodaja na področju zaposlovanja, sociale in zavarovanja invalidom.

2. Podpora države obstoječemu sektorju socialne ekonomije - potencialni obstoječi podporni mehanizmi za ustvarjanje in razvoj podjetij v sferi socialnega podjetništva

Obstoječi podporni mehanizmi v različni meri podpirajo razvoj socialne ekonomije v Sloveniji, pri čemer velja poudariti, da ne obstaja noben poseben ukrep, ki bi neposredno spodbujal razvoj socialnega podjetništva. Na nacionalni ravni večino opisanih ukrepov izvajata Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (programi Aktivne politike zaposlovanja, ki se izvajajo preko ZRSZ ter razni programi in ukrepi ki zadevajo zaposlovanje invalidov) in Ministrstvo za gospodarstvo v okviru Programa ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002-2006. Podporo razvoju socialne ekonomije pa daje delno v okviru svojih programov tudi Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

a. Program ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002-2006 - Ministrstvo za gospodarstvo

Za področje socialne ekonomije so lahko zanimivi vsi programi, odvisno od dejavnosti, pri čemer je potrebno izpostaviti naslednje:

- sredstva na podlagi tega programa se delijo na osnovi javnih razpisov in po pravilih državnih pomoči, večinoma za podjetja ustanovljena po ZGD (izjeme ponekod zavodi,

občine, zadruga);

- če se bodo socialna podjetja ustanovljala po sedanji zakonodaji (torej tudi po ZGD), potem bi lahko pridobivala sredstva tudi na teh razpisih; pri tem bi bilo smiselno v fazi podpore ustanavljanju socialnih podjetij opredeliti posebne spodbude za zagon dejavnosti;
- v delu 3- Spodbujanje podjetništva in izkoriščanje podjetniških priložnosti⁶ obstoječi program daje podlago za izvajanje vavčerskega sistema svetovanja za delujoča podjetja (MSP) in potencialne podjetnike (mladi nad 18 let v času in po končanem izobraževanju, še zaposlene osebe, osebe, ki niso zaposlene in niso prijavljene na ZRSZ), brezposelne osebe (ZSRS), kmetije in prebivalstvo na podeželju) in tudi za financiranje preko Slovenskega podjetniškega sklada (investicijski krediti, krediti s subvencijami, za nova podjetja, mikrokrediti, garancije) za MSP.

Storitve podjetniškega svetovanja v vavčerskem sistemu lahko koristijo samo tista delujoča podjetja, ki so ustanovljena po ZGD in samostojni podjetniki. Z vidika socialnih podjetij, ki bi delovala na osnovi druge pravne oblike (v Italiji npr. so večinoma registrirana kot kooperative), ta oblika podpore ni na voljo. Vendar pa Zakon o podpornem okolju za podjetništvo podjetje vendarle definira širše (tudi zavod, zadruga).

Drugi sklop mehanizmov je vezan na finančno okolje, zagotavljanje ugodnejših posojil in garancij za kredite. Dodelitev poteka na podlagi javnih razpisov.

V sklopu Programa ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2000-2006 je sicer še vrsta drugih ukrepov, ki so namenjeni zlasti malim in srednje velikim podjetjem za namene uvajanja novih tehnologij, internacionalizacije in drugo. V določeni meri bi lahko ti ukrepi bili primerni tudi za socialna podjetja.

b. Programi APZ in drugi programi ter ukrepi, ki zadevajo zaposlovanje invalidov

Pomemben podporni mehanizem na področju uvajanja socialnega podjetništva je program Aktivne politike zaposlovanja (APZ). Predstavlja sklop ciljnih usmerjenih ukrepov in programov, ki se odvijajo na trgu dela ter ustvarjajo dodatne delovne možnosti, povečujejo poklicno, sektorsko in prostorsko mobilnost delovne sile, omogočajo prilagajanje znanj in usposobljenosti delavcev za spremenjene pogoje produkcije v tržni konkurenci. Spodbujajo razvoj podjetniških iniciativ in samozaposlovanje. Spodbujajo tudi delovno reintegracijo delavcev z znižanjem cene dela in razbremenjevanjem delodajalčevega rizika zaposlovanja.

Programi APZ naj bi bili prilagojeni stanju in ciljem na trgu dela in so prednostno

⁶ Spodbude so praviloma usmerjene na celoten podjetniški sektor, ne glede na velikost podjetja, panogo dejavnosti, obliko registracije, lokacijo ali lastništvo, v skladu z domačo zakonodajo in pravili dodeljevanja državnih pomoči EU. (posebna pravila veljajo za podjetja, ki so zajeta v posebnih programih za tekstilno in oblačilno ter usnjarsko in obutveno industrijo, za podjetja iz panog kmetijstva in ribištva, ladjedelništva in transporta, jeklarstva, premogovništva, industrije motornih vozil ter industrije sintetičnih vlaken je potrebna posebna obravnava na komisiji za nadzor na državnimi pomočmi). Spodbude se dodeljujejo preko javnih razpisov na osnovi enakih pogojev za vsa podjetja.

usmerjeni v odpravo strukturnih neskladij in zmanjšanju stopnje brezposelnosti v območjih z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti. Ciljne skupine, ki so upravičene do ukrepov APZ, so navedene v Pravilniku o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja.

Večini brezposelnih oseb je omogočen dostop do sklopa programov informiranja in motiviranja. V sklop programov dopolnilnega izpopolnjevanja in usposabljanja so vključeni tisti iskalci zaposlitve, ki na trgu dela niso uspešni zaradi svoje poklicne ali strokovne izobrazbe. Program jim omogoča ustrezne oblike uvajanja oz. pridobivanja novih znanj, ki so potrebna za kvalitetno opravljanje dela. S tem se dviguje raven znanja in veščin in povečujejo možnosti za socialno in delovno vključitev. Iz pregleda programov je razvidno, da so le-ti dokaj dobro razviti, vendar pa je njihova uporaba selektivna, saj so namenjeni le težje zaposljivim ciljnim skupinam, ki jih določa pravilnik.

Za uvajanje socialnega podjetništva stimulativne elemente programov APZ najdemo predvsem v sklopu zaposlitvenih programov, v katere so vključeni iskalci zaposlitve, ki postanejo za delodajalce zanimivi za zaposlitev šele z dodatnimi finančnimi stimulacijami in raznimi oprostitvami dajatev ter imajo za končni cilj neposredno zaposlitev brezposelne osebe. Vendar pa so z vidika uvajanja socialnih podjetij tovrstne finančne stimulacije relativno nizke in socialnim podjetjem v začetnem razvoju ne zagotavljajo dolgoročnega obstoja.

Z vidika uvajanja socialnega podjetništva lahko vsekakor med pomembnejše ukrepe APZ uvrstimo javna dela. Gre za programe, ki so namenjeni vzpodbujanju razvoja novih delovnih mest ter ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti brezposelne osebe. Organizirajo se za izvajanje socialno-varstvenih, izobraževalnih, kulturnih, naravovarstvenih, komunalnih, kmetijskih in drugih programov. Vendar pa se tukaj pojavi problem vzdržnosti tovrstnih programov. Vključitev v javno delo lahko traja samo eno leto, za uvajanje socialnega podjetništva je to obdobje prekratko. Predvsem v fazi zagona socialnih podjetij bi bilo smiselno to obdobje podaljšati, tako zaradi podaljšanja financiranja zaposlitve, kot usposobitve osebe za optimalno vključitev v zaposlitev. Dejstvo je, da bi se ob primernem prestrukturiranju aktivnosti, ki se izvajajo skozi programe javnih del, le-te preoblikovale v socialna podjetja. Podobno velja tudi za Lokalne zaposlitvene programe, ki so namenjeni vzpodbujanju odpiranja in razvoja novih delovnih mest na področju storitev, sociale, ekologije in drugih področjih ter razvoj novih oblik dela, kot so kooperative, delo na daljavo, delo na domu in podobno.

Problem je, da so programi APZ oblikovani neodvisno eden od drugega in da se sprejemajo za proračunsko leto, kar onemogoča dolgoročneje obravnavo določenega posameznika oz. z vidika vzpostavljanja socialnega podjetja dolgoročno načrtovanje delovanja. Programi APZ prav tako ne zagotavljajo kontinuitete v smislu financiranja kot tudi dopolnjevanja obstoječih aktivnosti različnih programov, njihova upravičenost pa je s stališča opredelitve upravičencev selektivna. Posamezne ukrepe bi morali načrtovati s stališča potreb posameznika, ob upoštevanju njegovih trenutnih zmožnosti z globalnim ciljem skupnega načrtovanja konkretnih rešitev, ki mu bodo prinesle kar največjo mero samostojnosti, odgovornosti in neodvisnosti, s tem pa bi tudi razbremenili že tako

5 obremenjen državni proračun.

Poseben sklop programov je namenjen večanju delovne in socialne vključenosti ciljne skupine invalidov⁷: Programi delovne vključenosti invalidov, Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije in oskrbovanja invalidnih oseb - programa "Invalidi invalidom", Nadomestitev dela stroškov invalidskim podjetjem, Zaposlitvena rehabilitacija invalidov in financiranje dela strokovne komisije za ugotavljanje lastnosti invalidne osebe in zdravniško svetovalne službe. Z izvajanjem zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov bodo v letu 2005 postavljeni institucionalni pogoji za spremembe v izvajanju programov.

Naj vendarle poudarimo, da bi za učinkovit in celovit proces socialne vključenosti, ki je v tem trenutku dostopen le invalidom, morali razširiti ciljno skupino na vse ranljive skupine, ki so na ZRSZ pojmovane kot težje zaposljive. S tem bi tudi posamezni ukrepi prišli do polne veljave - ne le za ciljne skupine temveč tudi za delodajalce, ki bi bili tako dodatno motivirani za zaposlovanje ranljivih skupin.

Žal pa gre visoka stopnja socialne varnosti in varnosti zaposlitve velikokrat na račun nizke prožnosti zaposlovanja, kar nekaterim skupinam bolj škodi kot koristi (npr. invalidom, mladim, starejšim) in botruje k dolgotrajni brezposelnosti oz. ustvarja delitve med privilegiranimi in deprivigiranimi socialnimi kategorijami. Tako se na trgu dela pojavljajo rizične skupine, kot so nekvalificirani, starejše osebe in invalidi, ki so izpostavljeni dolgotrajni brezposelnosti. Slabo so zaenkrat razviti instrumenti spodbujanja prožnih oblik zaposlovanja ob hkratnem zagotavljanju socialne varnosti na njihovi podlagi.

c. Drugi podporni mehanizmi v podporo uvajanju socialnega podjetništva v Sloveniji

Kot pomembne izvajalske institucije na nacionalnem nivoju velja posebej omeniti Pospeševalni center za malo gospodarstvo, ki izvaja različne medresorske programe podpore razvoju podjetništva v Sloveniji. Prav tako na tem mestu izpostavljamo tri zbornice, ki tudi delujejo kot podpora razvoju podjetništva:

- Gospodarska zbornica Slovenije;
- Obrtna zbornica Slovenije;
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije.

Vse zbornice razpolagajo z lastno mrežo regionalnih in lokalnih služb, ki izvajajo te aktivnosti v lokalnem okolju, prav tako tudi PCMG izvaja aktivnosti preko lastne mreže lokalnih podjetniških centrov.

Glavni nosilec finančnih vzpodbud na nacionalni ravni je Podjetniški sklad RS (prej Javni

⁷ Podatki, Zavoda za zaposlovanje za preteklo leto kažejo, da je bilo navkljub spremembi zakonodaje v programe APZ vključenih veliko število invalidnih oseb, veliko manj pa težje zaposljivih - le ti so v praksi imeli možnost vključevanja v različne podpirne programe le kot osebe v procesu pridobivanja statusa invalidne osebe.

sklad RS za malo gospodarstvo), ki razpisuje ugodne kredite in nepovratna sredstva v obliki premij, medtem ko na regionalni ravni deluje 13 garancijskih shem, ki svojim članom omogočajo lažji dostop do kapitala.

Z vidika zagotavljanja skladnega regionalnega razvoja in podpore regijam velja omeniti tudi Agencijo RS za regionalni razvoj, ki skrbi za izvajanje nacionalne regionalne politike preko programskega financiranja izvedbenih delov regionalnih razvojnih programov in pa izvajanja programov Phare ter Pobude Skupnosti INTERREG.

Kot podporo na evropski ravni je potrebno omeniti Evropski socialni sklad (ESS), ki je najpomembnejši finančni instrument za podporo izvajanja Evropske strategije zaposlovanja. Ustanovljen je bil leta 1958 in ima najdaljšo tradicijo med strukturnimi skladi Evropske unije. Med sredstvi za iskanje skupnih rešitev za posebne težave, s katerimi se sooča vsa EU, je potrebno omeniti tudi relativno nov finančni instrument unije - Pobuda skupnosti EQUAL, ki je del strategije EU za vzpostavljanje številnejših in boljših delovnih mest ter za zagotavljanje, da nikomur ni zavrnen dostop do njih. V pobudi EQUAL v obdobju 2004-2006 sodeluje tudi Slovenija, kot organ upravljanja pobude pa nastopa Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) - vendar pa se Slovenija v tem obdobju ni odločila za tematsko področje in ukrep krepitve socialne ekonomije, vendar pa bi bilo v prihodnosti koristno premisliti tudi o odločitvi za sredstva za tovrstno področje.

Obstaja še vrsta drugih institucij in organizacij civilne iniciative v Sloveniji, ki jih posebej ne obravnavamo, čeprav njihova vloga pri razvoju socialne ekonomije in socialnega podjetništva ni zanemarljiva. Mednje sodijo:

- agencije za posredovanje dela in zaposlitve
- izvajalci programov aktivne politike zaposlovanja
- invalidska podjetja
- Zavod invalidskih podjetij
- Zveza delovnih invalidov Slovenije
- skladi dela
- Skupnost centrov za socialno delo Slovenije
- podpirne institucije za mlade (Urad RS za mladino, mladinsko-informativno-svetovalno središče Slovenije, mladinski centri, klubi, društva, združenja, univerzitetni podjetniški inkubatorji ipd.)
- podpirne institucije za ženske (Urad RS za enake možnosti, Informacijsko središče META)
- podpirne institucije za podeželsko prebivalstvo (Zveza podeželske mladine Slovenije, Zveza kmetov Slovenije, Zveza turističnih kmetov Slovenije, ipd.)
- druge nevladne organizacije, predvsem pa:
  - Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CVNOS)
  - PIC pravno informacijski center nevladnih organizacij
  - drugi zasebni zavodi in društva.

Kljub množici programov in raznolikosti ukrepov lahko rečemo, da v Sloveniji še vedno ni oblikovana prava podpora razvoju socialne ekonomije, vzroki so predvsem sledeči:

- ni kontinuitete obstoječih podpornih mehanizmov, kot tudi ne povezanosti med njimi
- določeni ukrepi oziroma mehanizmi niso dovolj prilagojeni potrebam ciljnih skupin,
- vloga civilne družbe je preveč pasivna glede na številčnost registriranih oblik s strani civilne iniciative
- kljub ostankom socializma, kjer je solidarnost predstavljala ključno vrednoto, je družbena zavest, ki vključuje skrb za družbo in trajnostni razvoj, na nizki ravni.

Spodbudo za uvajanje in razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji nakazuje tudi osnutek nove Strategija razvoja Slovenije⁸, ki v predstavljenih razvojnih programih predvideva tudi nekatere ukrepe za spodbujanje socialne ekonomije. Programsko področje Človeški kapital, delovna sila in trg dela med drugim izpostavlja nujnost povečanja stopnje delovne aktivnosti (predvsem (samo)zaposlenosti starejših in mladih) tudi z razvojem socialne ekonomije na regionalni ravni. Pomembno za razvoj socialne ekonomije pa je tudi povečanje fleksibilnosti na trgu delovne sile in pri zaposlovanju, kjer strategija predvideva olajšanje dostopa do finančnih skladov za pospeševanje investicijskih vlaganj v odpiranje novih delovnih mest, nižje prispevke delodajalcev za socialno varnost pri težje zaposljivih, prvo zaposlenih in dolgotrajno brezposelnih na manj razvitih območjih, nadaljnji prehod pasivnih v aktivne oblike pomoči.

3. Identificiranje potencialnih ciljnih skupin v sektorju socialne ekonomije v Sloveniji

Z ranljivimi skupinami označujemo skupine, pri katerih se prepletajo različne prikrajšanosti (na primer materialna oz. finančna, izobrazbena, zaposlitvena stanovanjska in podobno) in ki so pri dostopu do pomembnih virov, kot je zaposlitev, pogosto v neugodnem položaju. Gre za skupine, ki so zaradi svojih lastnosti, oviranosti, načina življenja, življenjskih okoliščin in pripisane stigme pogosto manj fleksibilne pri odzivanju na hitre in dinamične spremembe, ki jih prinaša sodobna družba in manj konkurenčne na trgu delovne sile, ki delujejo na načelih tekmovalnosti in kjer so viri omejeni. Te skupine so pogosto odrinjene na družbeno obrobje ter ogrožene s socialno izključenostjo. (Trbanc, 2003)

Zavod RS za zaposlovanje v 6.členu Pravilniku o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja⁹ navaja zelo široko in fleksibilno opredelitev težje zaposljivih oseb:

⁸ Strategija razvoja Slovenije - osnutek za javno razpravo, Urad za makroekonomske analize in razvoj, junij 2004

⁹ Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja, (Ur.l. RS, št. 31/2003, 135/2003,80/204)

Težje zaposljiva brezposelna oseba je oseba, ki je opredeljena z zaposlitvenim načrtom in:

- je starejša od 50 let in je na zavodu za zaposlovanje prijavljena več kot 6 mesecev,
- je starejša od 45 let in ima srednjo stopnjo strokovne izobrazbe ali manj ter je dolgotrajno¹⁰ brezposelna oseba,
- pri kateri je ugotovljen upad delovnih sposobnosti, ki nima za posledico statusa invalidnosti,
- je invalidna,
- sama skrbi za enega ali več otrok, ki so stari manj kot 15 let ali katere zakonec je brezposeln,
- pri kateri je ugotovljena zaposlitvena oviranost ali
- je brez izobrazbe, kvalifikacije ali delovnih izkušenj.

Navedena definicija brezposelnosti prikazuje selektivno in grobo pojmovanje ranljivih skupin. Ker so do vključitve v socialno ekonomijo upravičene vse osebe, ki so socialno izključene, oziroma jim socialna izključenost grozi, je navedena definicija zastavljena preozko.

Ranljive ciljne skupine je potrebno zajeti precej širše. Tako se poleg definirani ciljnih skupin v to kategorijo uvrščajo tudi osebe, ki so bile izbrisane iz evidenc ZRSZ, odvisniki, podzaposleni na podeželju, mladi osipniki, mlajši upokojenci z nizkimi pokojninami ipd., skupine, ki niso zajeti v nobenih evidencah ter nimajo nekega posebnega statusa, oziroma so te osebe pogosto skrite med dolgotrajno brezposelnimi / težko zaposljivimi skupinami, npr. osebe z zdravstvenimi težavami in kroničnimi obolenji, odvisniki od alkohola in drog, starejši brezposelni, pripadniki nekaterih etničnih skupin, azilanti, begunci, osebe v postpenalni obravnavi, podzaposleni na podeželju, predvsem ženske, socialni podpiranci, osebe z izkušnjo nasilja, osebe brez dovoljenja za delo. Skupno posameznikom iz teh skupin je, da so zaradi različnih težav običajno v izrazito in dolgotrajno slabem socialnem in ekonomskem položaju, na trgu dela pa nekonkurenčni, glede na svoje podpopprečne zaposlitvene zmožnosti, zaradi česar zelo težko dobijo zaposlitev. Te skupine se večkrat soočajo s kopico težav zaradi socialne izključenosti, ki jih je treba reševati ne le z ukrepi na področju zaposlovanja in stanovanjske politike temveč tudi z zagotavljanjem ustreznih socialnih storitev.

¹⁰ Za dolgotrajno brezposelno osebo se šteje oseba, ki je nepretrgoma več kot 12 mesecev prijavljena v evidenci brezposelnih oseb.

5 4. SWOT analiza socialnega podjetništva in socialnih podjetij v Sloveniji

PREDNOSTI

- cilji razvojnih politik so naklonjeni razvoju socialnega podjetništva
- obstajajo ukrepi/spodbude za vključevanje/zaposlovanje ciljnih skupin invalidov in težje zaposljivih brezposelnih oseb registriranih pri ZRSZ
- zakonodaja omogoča pridobitev koncesij za razvoj socialnih storitev in podpore razvoju podjetništva
- obstajajo podporne organizacije (lokalne razvojne agencije, regionalne agencije, š), ki lahko spodbujajo razvoj socialnega podjetništva
- obstajajo številne iniciative v lokalnih okoljih
- obstojajo strategije, programi in dobre prakse spodbujanja socialnega podjetništva v državah članicah EU

SLABOSTI

- ni strategije za razvoj socialnega podjetništva
- ni nosilne institucije za spodbujanje socialnega podjetništva
- pomanjkljivo razumevanje socialnega podjetništva in koristi tako na nacionalni kot na regionalni/lokalni ravni
- nepovezanost politike zaposlovanja z lokalnim okoljem
- razpršeni in medsebojno neusklajeni zakonodajni okviri in podporni mehanizmi
- povezovanje različnih spodbud in ukrepov pri razvoju posameznih iniciativ težavno, večkrat neizvedljivo
- obstoječe podporne mreže so medsebojno slabo povezane in premalo usmerjene v prepoznavanje priložnosti za razvoj socialnega podjetništva
- podeljevanje koncesij na nekaterih področjih v praksi še ni zaživel (npr. Zakon o podpornem okolju za podjetništvo)
- z izjemo invalidov in registriranih brezposelnih oseb ni ukrepov za spodbujanje vključevanje drugih ranljivih ciljnih skupin
- slab image socialnih podjetij (npr. invalidska podjetja)
- pomanjkanje podjetniškega pristopa pri razvoju iniciativ uvajanja storitev/produktov socialnih podjetij
- pomanjkljiva usposobljenost managementa v socialni ekonomiji

PRILOŽNOSTI

- izdelati strategijo za načrtni pristop k spodbujanju socialnega podjetništva v Sloveniji
- imenovati nosilno ministrstvo odgovorno za socialno podjetništvo
- ureditev področja z zakonom o spodbujanju socialnega podjetništva
- izvajati pozitivno promocijo socialnega podjetništva v vseh sferah (zlasti z zagotavljanjem široke medijske podpore)

- razširiti ukrepe na vse ranljive ciljne skupine
- oblikovati pakete ukrepov za podporo socialnemu podjetju v vseh fazah razvoja (študije izvedljivosti, uvajanje, rast in razvoj), ki bodo vezani tako na podjetje/iniciativo kot tudi na posameznike, ki se bodo v podjetju zaposlili
- zmanjšati pasivne oblike socialnih pomoči z aktivnimi (spodbujanje zaposlovanja)
- povezati ukrepe nacionalne in regionalne/lokalne ravni
- opredelitev pogojev za izvajalce podpornih storitev za socialno podjetništvo
- usposobitev nosilcev podpornega okolja na nacionalni/regionalni/lokalni ravni
- valilnice podjetniških idej za socialna podjetja
- izdelati pogoje za pridobitev statusa socialnega podjetja in uvesti register socialnih podjetij
- oblikovati prednostna merila pri izboru projektov s področja socialnega podjetništva na javnih razpisih
- spodbujati socialno podjetništvo tudi preko javnega naročanja

NEVARNOSTI

- neusklajenost in nepovezovanje resornih ministrstev
- letni proračuni za izvajanje ukrepov
- nestimulativna davčna zakonodaja
- nestimulativnost pasivnih transferjev za vključevanje ranljivih skupin na trg dela

- Iz analize virov prava in obstoječih podpornih mehanizmov izhaja, da so med obstoječimi ukrepi za spodbujanje socialnega podjetništva dobro razviti predvsem ukrepi za spodbujanje zaposlovanja invalidov in pa težje zaposljivih oseb, ki so registrirane pri Zavodu RS za zaposlovanje. Spekter ranljivih ciljnih skupin je precej širši (npr. osebe, ki so bile izbrisane iz evidenc ZRSZ, podzaposleni na kmetijah, mladi osipniki ipd., ki niso zajeti v nobenih evidencah oz. nimajo nekega posebnega statusa), zato je nujno razviti spodbude za vključevanja tudi teh ciljnih skupin.

VI. ZAKLJUČKI ANALIZE

Na podlagi ugotovitev analize obstoječih modelov socialne ekonomije v državah Evropske unije, lahko zaključimo, da socialno podjetništvo v EU predstavlja pomemben dejavnik konkurenčnosti in razvoja, saj sektor zaposluje skoraj 9 mio ljudi, kar predstavlja 10% celotne zaposlenosti (EU 15) in ustvarja 10% BDP. EU opredeljuje socialna podjetja predvsem kot kooperative, vzajemne družbe, združenja/ društva in sklade. Dejstvo je, da so spremembe regulativ v posameznih državah (zakonske in finančne) v veliki meri pripomogle k pospešenemu razvoju socialnih podjetij. Pomembno je, da so socialna podjetja v mnogih državah oproščena nekaterih dajatev ter da so deležna drugih ugodnosti (razlike v davkih glede na druga podjetja, manjši davek na plače, prednosti pri javnih naročilih,š). Bistvena razlika se kaže tudi v posebni/ločeni registraciji socialnih podjetij.

Ovire za uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji se nanašajo predvsem na nerazumevanje samega termina socialnega podjetništva ter specifičnih zmožnosti in vrednosti oz. koristi socialnega podjetništva oz. nezavedanja vloge, ki jo ima socialna ekonomija oz. socialno podjetništvo na gospodarski in socialni razvoj lokalnega okolja in države. Obstaja tudi odsotnost oprijemljivih oz. kvantitativnih dokazov, ki bi lahko prikazali pozitiven vpliv in dodano vrednost socialnih podjetij. Prav tako so kulturne in družbene norme še vedno v fazi prevelike individualizacije, kar deluje prej zavirajoče kot pa dejavnik pospeševanja uvajanja socialnega podjetništva. Veliko oviro pa predstavlja razpršena in nepovezana ali sploh odsotna podporna infrastruktura za razvoj tega sektorja.

Zavedati se moramo, da imajo pomemben, če ne najpomembnejši vpliv na uvajanje socialnega podjetništva kot sistema predvsem vladne politike na področju regulative in vladni programi, ki podpirajo oz. naj bi podpirali razvoj podjetništva. Na tem mestu je opazen razkorak med deklarativno opredelitvijo spodbujanja podjetništva v obstoječih dokumentih in v dejanskem izvajanju. Nadalje so vladni programi delni in niso dolgoročno usmerjeni ter pogosto ne nudijo pravih spodbud za nastajanje in razvoj socialnih podjetij - pomanjkljivost se kaže predvsem v odsotnosti neposrednih spodbud za socialno podjetništvo na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. Tudi ponudba bančnih virov financiranja za socialna podjetja je še vedno draga, pogoji za pridobivanje tovrstnih sredstev pa še zdaleč niso ugodni.

Pokazalo se je, da davčna in ostala regulativa za razvoj in razmah socialnega podjetništva v Sloveniji nista stimulatívno naravnani in konsistenti. Več delovnih mest v okviru socialne ekonomije bi vsekakor nastalo prav z ustrežnejšo davčno politiko, ki bi zniževala bruto stroške dela ter s spodbujanjem samozaposlovanja in podjetništva ali vsaj z odstranjevanjem davčnih in administrativnih ovir zanju. Na tem mestu bi omenili tudi odsotnost celovite politike pospeševanja uvajanja socialnega podjetništva, ki bi predstavljala bistven element za razmah socialne ekonomije v Sloveniji.

Ugotovili smo, da v Sloveniji obstajajo zakonodajni okviri, ki potencialno vplivajo na uvajanje socialnega podjetništva in kažejo naslednjo sliko:

- zakonodaja je načeloma pozitivna za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji, če gledamo določila posameznih zakonov
- nekateri cilji zakonov dajejo okvirno osnovo za uveljavljanje socialnega podjetništva, bodisi v smislu ustvarjanja pogojev za izboljšanje življenjskih pogojev prebivalstva, ohranjanja okolja in poseljenosti (kjer se kažejo priložnosti za kreiranje storitev socialne ekonomije), bodisi v smislu spodbujanja podjetništva (torej tudi socialnega podjetništva), in zaposlovanja
- stimulatívna plat za uvajanje socialnega podjetništva se kaže v nekaterih davčnih spodbudah

Pomanjkljivosti zakonskih okvirov pri podpori uvajanja socialnega podjetništva:

- medsebojno neusklajeni zakonodajni oviri
- zakonska določila v praksi mnogokrat ne zaživijo
- zakonodaja delodajalcev ne spodbuja dovolj k zaposlovanju ranljivih skupin na trgu dela
- najkonsistentnejše spodbude, predvsem za invalide, daje zakonodaja na področju zaposlovanja, sociale ter pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zaskrbljujoče je dejstvo, da je zelo dobro urejeno le področje invalidov, ki imajo tako dobre možnosti za vstop v socialno ekonomijo, ne pa tudi položaj mnogih drugih ranljivih skupin, ki tega statusa nimajo.

Obstoječi podporni mehanizmi/ukrepi v različni meri podpirajo razvoj socialne ekonomije v Sloveniji, vendar nobeden neposredno ne spodbuja razvoja socialnega podjetništva. Na nacionalni ravni podporne mehanizme in ukrepe za uvajanje socialnega podjetništva nudijo predvsem:

• Ministrstvo za gospodarstvo

- Program ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002-2006

• Slovenski podjetniški sklad (glavni finančni instrument)

- Poroštva in garancije
- Spodbujanje investicijskih vlaganj v razvoj MSP
- Neposredni krediti za nova podjetja

• PCMG

- Vavčerski sistem svetovanja (trenutno na voljo samo za ciljne skupine podjetij in brezposelnih oseb!)
- Tvegani kapital

• Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

- Obnova vasi

- Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu - alternativni dohodkovni viri

• **Agencija RS za regionalni razvoj**

- financiranje izvedbenih delov regionalnih razvojnih programov

• **MDDSZ in ZRSZ:**

Programi aktivne politike zaposlovanja (APZ) predstavljajo pomemben podporni mehanizem na področju uvajanja socialnega podjetništva, ki predstavlja sklop ciljnih usmerjenih ukrepov in programov, ki se odvijajo na trgu dela ter ustvarjajo:

- dodatne delovne možnosti,
- povečujejo poklicno, sektorsko in prostorsko mobilnost delovne sile,
- omogočajo prilagajanje znanj in usposobljenosti delavcev za spremenjene pogoje produkcije v tržni konkurenci,
- spodbujajo razvoj podjetniških iniciativ in samo-zaposlovanje brezposelnih
- spodbujajo tudi delovno reintegracijo delavcev z znižanjem cene dela in razbremenjevanjem delodajalčevega rizika zaposlovanja.

Pomanjkljivost programov APZ kot podpre za uvajanja socialnega podjetništva:

- nepovezanost posameznih programov in ukrepov;
- sprejemajo se le za posamezna proračunska leta, kar onemogoča dolgoročnejšo obravnavo posameznikov, z vidika vzpostavljanja socialnega podjetja pa oteženo dolgoročno načrtovanje delovanja in razvoja;
- določeni programi/ukrepi (npr. javna dela, lokalni zaposlitveni programi) niso zadosti prilagojeni potrebam ciljnih skupin, lokalnega trga dela ter potrebam dolgoročnega in stabilnega zaposlovanja;
- ne zagotavljajo kontinuitete tako v smislu financiranja kot tudi nadgradnje obstoječih aktivnosti, ki potekajo v različnih programih (gre za zaključene programe, ki jih v večini primerov težko kombiniramo, če pa že, gre za vprašanje časovnih zamikov; subvencije in razne olajšave so relativno majhne in kratkotrajne);
- upravičenost ciljnih skupin do vključitve v posamezne programe je s stališča vključevanja upravičencev selektivna;
- učinkovit in celovit proces socialne vključenosti je v tem trenutku najlažje dostopen le invalidom.

Potrebno je poudariti tudi problem neustreznega klasificiranja ljudi, ki potrebujejo pomoč od države - govorimo o ranljivih skupinah, ki so v primerjavi z invalidnimi osebami v depriviligiranem položaju kar se tiče pravic, možnosti in dostopnosti do programov rehabilitacije in druge celovite podpore pri procesu socialnega vključevanja. S stališča socialnega podjetništva je prav to kritična točka - saj bi bodoči socialni podjetniki imeli več možnosti ter večjo podporo pri vključevanju tovrstnih oseb v svoje projekte in dejavnosti.

Zaključimo lahko, da je sektorju socialnega podjetništva zaznati mnogo novih in

perspektivnih priložnosti, ki temeljijo na povsem novem partnerskem in vzajemnem razmišljanju. Zatorej smo mnenja, da se morajo, zaradi določenih nejasnosti v zakonodaji, ki bi potencialno lahko vplivala na razvoj in razmah socialnega podjetništva, tovrstna zakonska določila združiti in jasno izpostaviti. Ker socialna podjetja delujejo v sektorju, ki zapolnjuje vrzel med javnim in zasebnim sektorjem, ti subjekti potrebujejo svoj zakon, ki bo odpravil vse dvome glede njihovih učinkov in konkurenčnosti. Prav tako pa morajo biti odpravljene zakonske ovire za kreiranje in razvoj socialnih podjetij. Povedano pa kaže na potrebo, da postane spodbujanje uvajanja in rasti socialnega podjetništva ena prioriteta na lokalnem, regionalnem in nacionalnem nivoju.

VII. PRIPOROČILA ZA PRIPRAVO MODELA UVAJANJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA V SLOVENIJI

I. Izhodišča - razlogi za uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji

- Demografske spremembe
  - V Evropi: staranje prebivalstva; povečano število upokojencev in znižanje delovno aktivnega prebivalstva - danes 4 delovno aktivni na 1 starejšega od 65 let; v 2050 se pričakuje 2 na enega¹¹
  - V SLO: danes 2 delovno aktivna prebivalca na 1 upokojenca¹².
- Diverzifikacija prebivalstva - staranje prebivalstva in širitev Evrope povzroča različne potrebe prebivalstva (različne generacije, etnična diverzifikacija).
- Globalizacija in tehnološke spremembe prinašajo opuščanje tradicionalnih dejavnosti, selitev proizvodnje, selitev delovno intenzivnih panog na cenejše trge. To predstavlja nove izzive za družbo in posameznike, istočasno pa nevarnosti in ovire za nekatere skupine prebivalstva ter povečevanje njihove izključenosti iz trga dela. Izgubljena delovna mesta se prepočasni nadomeščajo z novimi, kakovostnimi delovnimi mesti.
- Spremembe v strukturi brezposelnosti - večanje strukturne brezposelnosti (povsod v Evropi), povečevanje dolgotrajno brezposelnih, starejših, iskalcev prve zaposlitve in žensk (še posebej v skupini 40+ in z nizko stopnjo izobrazbe, ki prihajajo iz razpadlih delovno intenzivnih panog). Tovrstna brezposelnost ni razrešljiva le s klasičnimi novimi investicijami, saj slednje večinoma zahtevajo drugačno starostno strukturo in strokovno usposobljenost zaposlenih kot je prisotna pri večini tistih, ki so se znašli v vrstah dolgotrajno brezposelnih (teh pa je v slovenskih evidencah brezposelnih še vedno večina).
- Dosedaj razvite oblike pomoči tem osebam, skozi projekte javnih del in subvencioniranja zaposlitev, niso prinesla trajnejše izboljšave zaposlitvenih priložnosti za dolgotrajno brezposelne. Nasprotno pa je prilagojeno zaposlovanje oseb s statusom invalida v okviru invalidskih podjetij, ki jih lahko uvrščamo med redke oblike socialnih podjetij prisotnih v Sloveniji ter predstavlja relativno trajno in stabilno obliko zaposlovanja.

¹¹ EC DG for Employment: Social Affairs and Equal Opportunities, *The Social Agenda 2005-2010*; Luxembourg, March 2005;

¹² *Popis prebivalstva 2002*

- V novih članicah EU je tranzicija prinesla tudi naraščajočo stopnjo revščine in neenakosti med prebivalstvom¹³. V Sloveniji je sicer stopnja revščine še na obvladljivi ravni, vendar na račun velikega porasta pasivnih socialnih transferjev, ki se večajo tako po obliki, kot po številu prejemnikov (v zadnjih letih je število prejemnikov poraslo na 20 000 oseb). Ista sredstva bi bilo družbeno-ekonomsko gledano mnogo smotrnejše in produktivneje preusmeriti v spodbude (subvencije, davčne olajšave) za razvoj socialne ekonomije. S tem bi bila dosežena dvojna dobrobit, socialna (večja stopnja družbene vključenosti) in ekonomska (V EU socialna ekonomija v poprečju prispeva 10% GDP).
- Potreba po reformi javnih storitev (na eni strani ponudba javnih storitev ne sledi potrebam, na drugi strani pa nove potrebe pritiskajo na javne finance)¹⁴. Poiskati je treba inovativne rešitve, prilagojene potrebam lokalne ravni oz. potrebam posameznih manjših ciljnih skupin prebivalstva. Predvsem pa bodo bolj aktivno in ljudem prijazno naravnane, kar je možno doseči z novimi javno-zasebnimi iniciativami v okviru socialnega podjetništva
- Po deležu zaposlenih v storitvenih dejavnostih je Slovenija uvrščena na rep članic EU¹⁵. Dejstvo je, da je mnoge nove storitve možno razviti le v okvirih socialne ekonomije s kombiniranjem prožnih oblik zaposlovanja in prostovoljnega dela. V EU na ta način deluje okoli 10% podjetij (okoli 900.000), ki zagotavljajo okoli 9 milijonov delovnih mest, hkrati pa v svoje aktivnosti povezujejo nekaj milijonov prostovoljcev.
- Pomanjkanje prožnosti zaposlovanja, ki izvira iz nefleksibilnosti trga dela (še vedno težnja k zaposlovanju za nedoločen čas kot edine sprejemljive oblike zaposlitve na eni strani, na drugi pa je tudi večina politik na področju socialne varnosti povezane z zaposlovanjem osredotočena na takšen model zaposlovanja). Takšen primer so ukrepi za ohranjanje delovnih mest, s katerimi država ohranja socialni mir.
- Politike in ukrepi zaposlovanja ne dajejo pričakovanih učinkov, kar izhaja iz prepočasnega prehajanja pasivnih v aktivne ukrepe in premajhne prehodnosti ter povezanosti posameznih ukrepov aktivne politike zaposlovanja.
- Povečevanje razlik v razvitosti regij - potreba po zagotavljanju globalne konkurenčnosti je povezana z nenehnim zniževanjem proizvodnih stroškov, kar sili podjetja k vse večji koncentraciji v regionalna in nacionalna središča ter ob glavne prometne poti. Ob tem ostajajo bolj oddaljena ruralna območja nekonkurenčna za klasično-profitno orientirano

¹³ *European Economic and Social Committee (EESC): Own - Initiative Opinion on Economic diversification in the accession countries - role of SMEs and social economy enterprises*; Brussels, 31 March and 1 April 2004

¹⁴ *Carlo Borzaga and Roger Spear: Trends and challenges for Co-operatives and Social Enterprises in developed and transition countries*; Trento, October 2004

¹⁵ *EC DC For employment and social affairs: European Employment Observatory Review*, Luxembourg, 2004

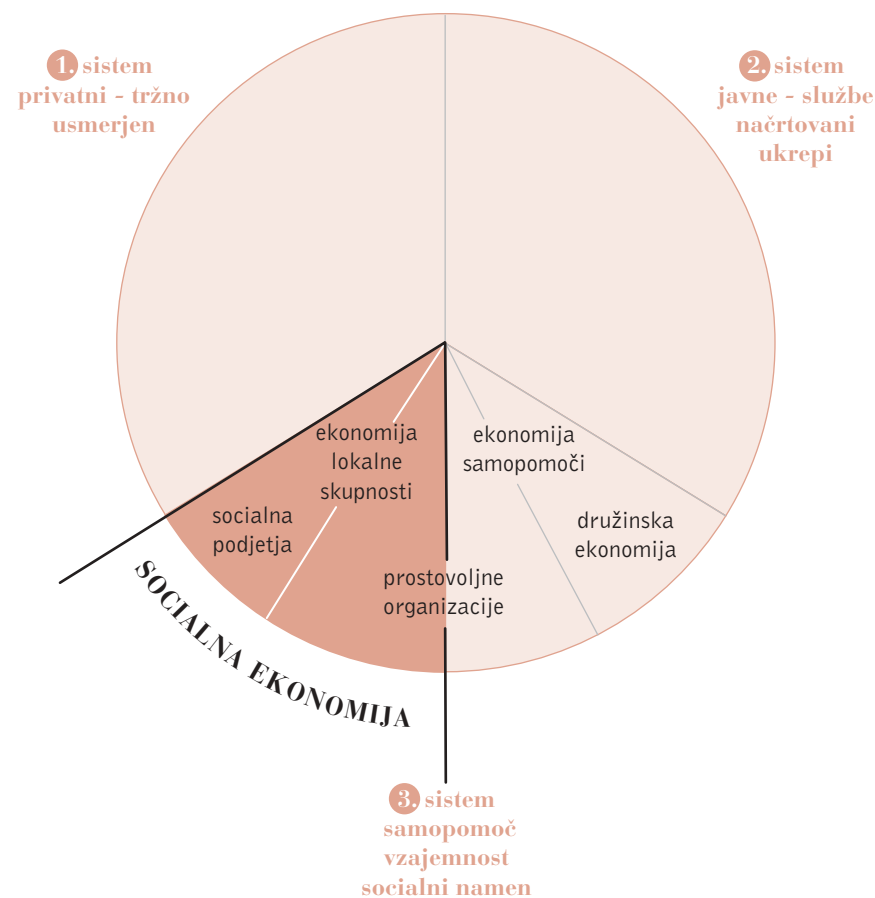
ekonomijo in so zato podvržena velikim depopulacijskim procesom. Naravne danosti, ki lahko prispevajo k trajnostnemu razvoju, pa zato ostajajo vse bolj neizkoriščene. Analize slovenskih vladnih institucij kažejo, da so regionalne razlike v Sloveniji velike in se na nekaterih področjih še povečujejo. Razmerje med najbolj razvito Osrednjeslovensko regijo in najmanj razvitim Pomurjem je leta 2001 znašalo 1,97 : 1. Razlike so po vladnih ocenah tudi glede demografskih razmer, človeškega kapitala, gospodarske strukture in uspešnosti gospodarjenja, infrastrukture in okoljskih problemov. Razlika med indeksi razvojne ogroženosti med regijami pa je celo 1 : 30¹⁶.

Socialno podjetništvo predstavlja odgovor na predhodno navedene težave in izzive saj:

- prispeva k povečevanju gospodarske rasti, povečanju produktivnosti in konkurenčnosti ter ustvarjanju novih delovnih mest ob upoštevanju družbenih ciljev trajnostno naravnane razvoja oz. doseganju ciljev družbenega blagostanja,
- zagotavlja vključevanje izključenih skupin (oz. skupin, ki jim izključenost grozi) na trg dela, dviguje njihovo samozaupanje, spodbuja razvoj njihovih strokovnih in osebnostnih kompetenc ter delovnih navad in preprečuje revščino,
- omogoča inoviranje in izboljševanje sicer tradicionalnih javnih storitev in skupne družbene infrastrukture na lokalni ravni, s tem da ustvarja nove dobrine in storitve ter priložnosti za trge, na katere tradicionalni zasebni pa tudi javni sektor ne želita ali ne moreta vstopati. Tako ne le zapolnjuje vrzel med zasebnim, javnim in nevladnim sektorjem, temveč vnaša mednje potrebno podjetno naravnost (to je aktivno naravnost do iskanja novi rešitev za prepoznane potrebe) ter jih istočasno povezuje in omogoča zniževanje sive ekonomije,
- s povezovanjem ljudi in priložnosti zagotavlja inovativne rešitve za probleme območij, ki zaostajajo v razvoju, saj poskušajo zagotoviti vzdržno gospodarsko dejavnost na način, ki omogoča povečevanje investicij v lokalni/regionalni razvoj,
- zagotavlja dostop do boljših storitev, izboljšujejo socialno in gospodarsko strukturo lokalnega okolja, povečujejo njegovo privlačnost za bivanje ter privablja nove investitorje,
- odpira možnosti za zagotavljanje novih storitev in reformo javnih storitev ter znižuje pritisk na javne finance
- pomaga razvijati družbo vključenosti in aktivno državljanstvo ter krepi socialni kapital lokalnih okolij, s tem pa krepi njihovo endogeno sposobnost za soočanje s problemi lastnega razvoja.

¹⁶ SVRP: Poročilo o regionalnem razvoju 2003, Ljubljana 2003

Trije sistemi ekonomije

2. Predlog uvajanja modela socialnega podjetništva

Ne moremo trditi, da v Sloveniji ni socialne ekonomije na področju razvoja socialnega podjetništva, kot ga poznajo druge članice EU, pa vendarle delamo šele prve resnejše korake.

Velik problem v Sloveniji predstavlja že razumevanje pojmov socialna ekonomija, socialno podjetništvo. Uporaba tujke "socialen" ima namreč slabšalni prizvok, medtem ko dejanski prevod tega izraza, ki ga prevajamo kot "družben-a", nemudoma spodbudi asociacije s

sistemom, ki smo ga pred dobrim desetletjem zapustili. Nerazumevanje obstaja celo med strokovnimi krogi, kaj šele med načrtovalci politike in širšo javnostjo.

To je prvi izziv, ki ga bodo načrtovalci pri uvajanju modela socialnega (družbenega) podjetništva morali upoštevati, če želimo na tem področju ujeti korak z Evropo. Brez aktivne promocije dobrih domačih in tujih praks ter intenzivnih oblik osveščanja in izobraževanja bo izziv ostajal problem!

Po nekaterih ocenah v Sloveniji deluje v sektorju nejasno definirane socialne ekonomije množica subjektov (okoli 18 tisoč različnih društev, 250 fundacij in 250 zasebnih zavodov, ki so se opredelili kot neprofitna razvojna podjetja, prav tako pa imamo tudi 150 invalidskih podjetij ter nekaj deset bolj ali manj uspešno delujočih kooperativ). Gre torej za oblike organizacij, ki bi jih po evropskih normativih lahko uvrstili v sektor socialne ekonomije. Zaradi odsotnosti jasne definicije socialne ekonomije v Sloveniji tega sektorja ne moremo natančno opredeliti. Ker se v Sloveniji nihče sistemsko s socialnim podjetništvom ne ukvarja, ne moremo ugotoviti njegovega prispevka k povečevanju konkurenčnosti posameznikov in družbe, ustvarjanju delovnih mest, prehodu sive ekonomije v redne zaposlitve ter krepitvi socialnega kapitala. Prav zaradi tega tudi ni možno jasno opredeliti deleža socialne (družbene) ekonomije v družbenem proizvodu Slovenije, groba ocena števila zaposlenih v tem sektorju pokaže, da zaposluje štirikrat manj delavcev, kot znaša poprečje za ta sektor v EU, da torej v zadostni meri ne izkoriščamo človeških potencialov posameznikov na eni strani ter tržnih priložnosti in drugih razpoložljivih virov lokalnega okolja na drugi strani. Ob tem je zanimivo dejstvo, da je število prostovoljcev, ki so povezani v različne oblike (ki po nekaterih ocenah presega 1 milijon), celo večje kot v nekaterih drugih evropskih državah, kar nakazuje, da temu področju poleg jasnejše definicije manjka spodbudno podporno okolje, predvsem pa tudi podjetniško znanje in inovativni management, da bi s tem lahko ustvarjalo več zaposlitev.

2.1. Vzpostavitev institucionalnega in pravnega okvira ter vključevanje socialnega podjetništva v prevladujoče politike

Razvoj socialnega podjetništva zahteva sistemski pristop. Zato moramo v Sloveniji zagotoviti ustrezno osveščenost, vzpostaviti ustrezno klimo, institucionalni in pravni okvir ter vključiti socialno podjetništvo v prevladujoče politike. Vsaka politična raven mora pri tem prevzeti svoje odgovornosti.

a. Strategija

Najprej je potrebno pripraviti strategijo razvoja socialnega podjetništva (socialne ekonomije), ki naj vsebuje:

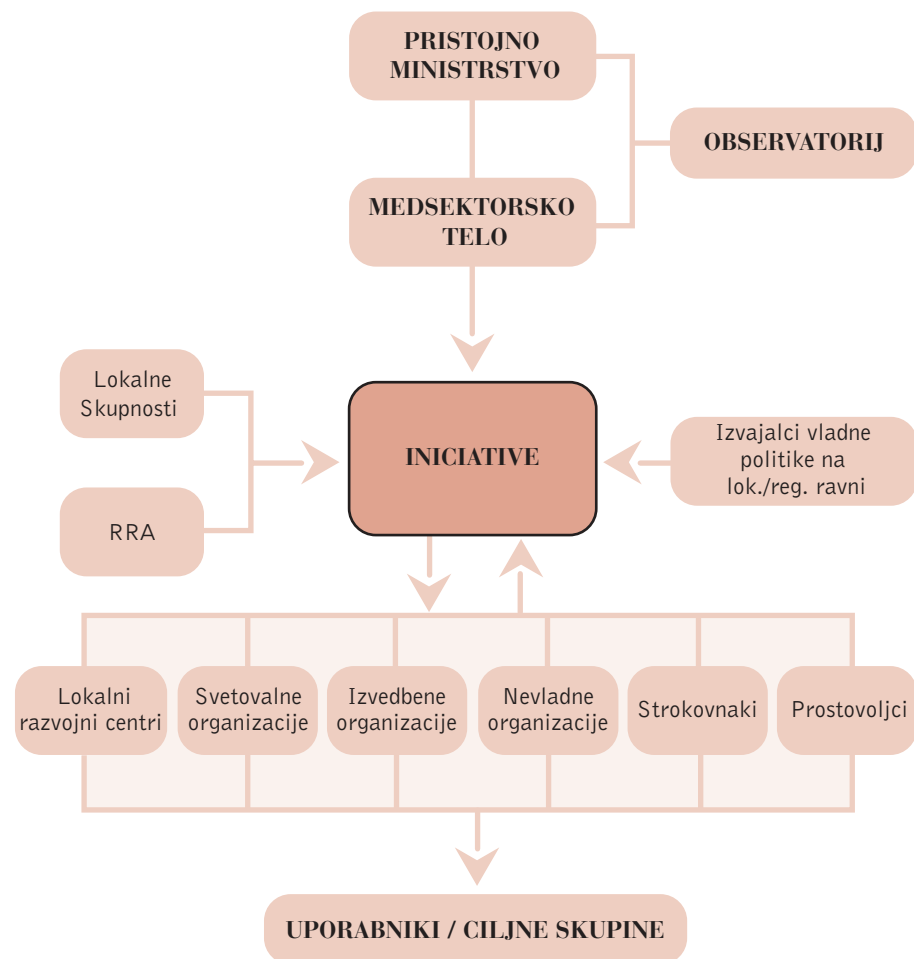
- opredelitev socialnega podjetništva
- vizijo in cilje uvajanja socialnega podjetništva
- vlogo posameznih ravni

- zakonodajne okvire
- oblike pomoči (podporno okolje, spodbude za nastajanje in rast socialnih podjetij).

Strategijo je smiselno pripraviti za obdobje 2007-2013, njeno izvajanje pa umestiti v nacionalne razvojne dokumente za prihodnje finančno obdobje.

Nekateri deli strategije so navedeni že v predhodnih točkah, v nadaljevanju pa izpostavljanju še naslednje vidike, ki naj bi ji strategija obravnavala.

b. Institucionalni okvir

Vloga države:

- deluje na področju ozaveščanja in pozitivne promocije socialnega podjetništva ter ob podpori klasično - profitno naravnemu podjetništvu posveča vsaj enako pozornost trajnostno naravnani podjetniški kulturi, ki temelji na vključevanju ranljivih skupin, aktiviranju potencialov manj razvitih ruralnih območij, kar dodatno potrjuje tudi z lastnim zgledom, s prenosom vse večjega obsega storitev za prebivalstvo, storitev na področju varstva okolja, kulturne in naravne dediščine na nova podjetja in organizacije, ki se razvijajo na področju socialnega (družbenega podjetništva);
- omogoča, da lahko socialna podjetja konkurenčno delujejo z ostalimi podjetji, pri čemer jim daje zaradi njihovega posebnega pomena za trajnostni razvoj posebno mesto pri pridobivanju javnih naročil in spodbud;
- vzpostavlja partnerskim odnos s predstavniškimi organizacijami posameznih področij socialne ekonomije, zaznava in odpravlja ovire ter upošteva posebne in upravičene potrebe socialnih podjetij ter jih vključuje v svoje politike in programe;
- zagotavlja primerne finančne spodbude in kakovostno strokovno/svetovalno pomoč organizacijam in nosilcem iniciativ na tem področju, skrbi za prepoznavanje in prenos dobrih praks;
- zagotavlja spodbudni davčni okvir oz. davčne olajšave za klasična podjetja, ki investirajo v socialno podjetje;
- zagotavlja dodatne olajšave za podjetja in posameznike, ki donirajo;
- sistematično skrbi za razvoj človeških virov na tem področju, s tem da spodbuja razvoj novih programov izobraževanja in usposabljanja, povezanega z razvojem različnih oblik socialnega podjetništva ter s pomočjo posebnih programov zagotavlja managementu, zaposlenim in prostovoljcem, ki delujejo v okviru socialnih podjetij dostop do različnih oblik usposabljanja in izobraževanja;
- spodbuja javno zasebno partnerstvo za uresničevanje zastavljene strategije, še posebej pri razvoju finančnih institucij in oblik financiranja investicij v okviru socialnih podjetij (razvoj etičnih bank npr.).

Kateri koraki so nujni v Sloveniji?

Prvi korak je določiti **ministrstvo, pristojno za socialno podjetništvo**, ki bo sposobno na strateški ravni uskladiti in koordinirati aktivnosti posameznih deležnikov ter poskrbeti, da se čimbolj učinkovito izkoristijo in izboljšajo obstoječe spodbude ter glede na potrebe razvijejo nove. Naloga tega ministrstva je tudi voditi **register socialnih podjetij** ter ugotavljati upravičenost pridobitve in ohranitve statusa socialnega podjetja.

Države članice imajo različno prakso glede nosilnega ministrstva. Medtem, ko v Veliki Britaniji Enota za socialno podjetništvo deluje v okviru Ministrstva za gospodarstvo in trgovino, je na Finskem to odgovornost Ministrstva za delo, na Poljskem pa Ministrstva za finance. **Za Slovenijo je po našem mnenju smotrna odločitev, da to odgovornost prevzame bodisi Ministrstvo za gospodarstvo bodisi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.** MG je pristojno za področje gospodarstva in razvoja podjetništva, kar tudi socialno podjetništvo je. Prav tako preko svojih izvajalskih institucij zagotavlja mrežo

podporna okolja in pa finančnih instrumentov in spodbud za podjetja. Pomanjkljivost je v tem, da med obstoječimi spodbudami zaenkrat ni takšnih, ki bi neposredno spodbujale socialno podjetništvo, prav tako pa tudi spodbujanje socialnega podjetništva ni med prioritetami podpornih oz. izvajalskih organizacij. MDDSZ na drugi strani ponuja največ instrumentov in ukrepov za spodbujanje zaposlovanja ranljivih ciljnih skupin, ni pa toliko usmerjeno v spodbujanje podjetništva.

Ker socialno podjetništvo posega v različne resorje, je zaradi doseganja večje učinkovitosti in sinergije smiselno oblikovati medresorsko telo, ki bo povezovalo in kreiralo skupne ukrepe za spodbujanje socialnega podjetništva. Medresorsko telo naj bi sestavljali Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za finance, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo in znanost, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Služba vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko in Ministrstvo za javno upravo. Medresorsko telo bi bilo dolžno poročati o izvajanju strategije vladi in parlamentu.

Vlogo tovrstnega telesa bi lahko prevzel Svet za trajnostni razvoj, ki že ima podobno članstvo, poleg tega pa so v njem še nevladne organizacije in tudi predstavniki lokalnih skupnosti in regij. Pristojnosti in naloge takšnega telesa bi moral določiti Zakon o socialnem podjetništvu.

Za podporo medsektorskemu telesu je potrebno vzpostaviti **neodvisno strokovno institucijo** (observatorij socialne ekonomije). Vloga te institucije je priprava podlag za odločanje medresorskega telesa, raziskave in primerjalne analize, oblikovanje baze znanja za podporo udejanjanje in rast socialnega podjetništva, priprava metodologije prepoznavanja potreb, priprava meril za pridobitev in ohranjanje statusa socialnega podjetja, opredelitev standardov kakovosti socialnih podjetij, merjenje učinkov socialnega podjetništva in mednarodno povezovanje in prenos dobrih praks.

Vloga regionalne/lokalne ravni

Na regionalni/lokalni ravni deluje množica akterjev, ki lahko bistveno prispeva k pospešenemu razvoju socialnega podjetništva. Ti akterji so naslednji: lokalne skupnosti, javne in zasebne strokovne, svetovalne in izobraževalne institucije, nevladne organizacije in društva, ne smemo pozabiti niti klasična podjetja, ki s ciljem uresničevanja principov korporativne socialne odgovornosti zagotavljajo del trga za storitve ali proizvode socialnih podjetij oz. ponudbo socialnih podjetij (npr. v turizmu) vključujejo v svojo ponudbo.

Na regionalni in lokalni ravni morajo vsi akterji sodelovati pri:

- prepoznavanju priložnosti za zaposlovanje v sektorju socialne ekonomije v danem območju in krepitev partnerstev med zasebnimi in javnimi institucijami;
- osveščanju in promociji pomena socialne ekonomije za izboljšanje skupnega blogostanja posameznega področja oz. skupnosti;

- pripravi projektov oz. ustreznem vključevanju te tematike v regionalnem razvojne programe in druge programe območij;
- zagotavljanju informacij in predlogov za razvoj spodbud glede na posebnosti lokalnih okolij in oblikovanju spodbud v okviru občin;
- zagotavljanju kakovostne svetovalne pomoči uporabnikom in izvajanju nacionalnih instrumentov in ukrepov ter povezovanju z lokalnimi/regionalnimi spodbudami;
- mreženju in povezovanju v okviru regije ter medregionalnim povezovanjem

Še posebej veliko težo pri spodbujanju socialnega podjetništva imajo lokalne skupnosti, svojo vlogo pa lahko uresničujejo preko:

- razvoja lokalnih spodbud za razvoj socialnega podjetništva
- identificiranja potreb, generiranja naročil in razvoj storitev v sektorju socialne ekonomije, ki izboljšuje življenjske pogoje prebivalstva na eni strani in zaposluje ranljive skupine na drugi strani.

c. Pravni okvir

Cilji obstoječih ključnih zakonov, ki vplivajo na socialno podjetništvo, so le-temu v svoji osnovi naklonjeni. V študiji smo ugotovili, da je zaradi razpršenosti obstoječe zakonodaje v Sloveniji za razmah socialnega podjetništva smiselno pripraviti nov, krovni zakon, ki bo urejal to področje.

Zakon o socialnem podjetništvu bi moral opredeliti:

- pristojno ministrstvo,
- definicijo socialnega podjetja, (socialne ekonomije)
- register socialnih podjetij in merila za pridobitev in ohranitev statusa socialnega podjetja,
- načine spremljanja in poročanja,
- načine spodbujanja socialnega podjetništva in
- sodelovanje med resornimi ministrstvi ter med ostalimi ključnimi akterji.

Definicija socialnega podjetništva

Naš predlog opredelitve socialnega podjetja je naslednji:

Socialna podjetja predstavljajo podjetja in organizacije (subjekti) s ciljem zagotavljanja družbenega blagostanja, ki izpolnjujejo naslednje ekonomske in socialne/družbene kriterije:

ekonomski:

- osnovna dejavnost je proizvodnja izdelkov in/ali prodaja storitev
- visoka stopnja avtonomije (npr. ni v večinski lasti države)
- tržna usmerjenost

- opredeljen delež neplačanega dela

socialni/družbeni:

- nastane na podlagi civilne pobude
- odločanje ni odvisno od deleža vloženega kapitala (1 deležnik / 1 glas)
- aktivno vključevanje vseh deležnikov
- delovanje v korist svojih članov, uporabnikov in skupnosti
- dobiček se v večini vlaga nazaj v dejavnost ali v lokalno okolje (osnovni cilj ni maksimiziranje dobička za lastnike)

Register socialnih podjetij

Register socialnih podjetij pristojnemu ministrstvu omogoča preverjanje meril za pridobitev in ohranitev statusa socialnega podjetja, ki je podlaga za koriščenje posebnih spodbud, namenjenih tem podjetjem. Prav tako register zagotavlja podlage za vrednotenje prispevka socialnega podjetništva k družbenemu in gospodarskemu razvoju kot tudi razvoju posameznika.

Za pridobitev statusa socialnega podjetja in vpis v register predlagamo naslednja merila:

- **Utemeljitev družbenega pomena** - Ali podjetje s svojo dejavnostjo deluje v družbeno dobro? Kakšni so družbeni in okoljski cilji? Ali so ti cilji ustrezno opredeljeni v ustanovitvenem aktu?
- **Tržna usmerjenost** - Ali se podjetje ukvarja s proizvodnjo in prodajo blaga in storitev ter v kakšnem obsegu? Potrebno je opredeliti kaj vključuje tržna usmerjenost ter pri tem upoštevati, da ne gre le za prodajo blaga in storitev na trgu, temveč tudi za pogodbe pridobljene na razpisih in naročilih javnega sektorja.
- **Razporejanje dobička** - Ali ustanovitveni akt socialnega podjetja vsebuje člen, ki preperečuje ali omejuje delitev dobička med lastnike? Ali je jasno opredeljeno, da se dobički rezervirajo za ponovna vlaganja v dejavnost, v korist skupnosti ali za nagrade in bonitete zaposlenim za uspešno opravljeno delo? Ali obstajajo sprejemljivi minimalni oz. maksimalni dogovori glede omenjenih oblik razporeditve dobička?
- **Skupno lastništvo** - Ali ustanovna listina vsebuje člen, da se premoženje pridobljeno v času pridobljenega statusa socialnega podjetništva ne sme prodati za okoriščenje za zasebne namene?
- **Demokratična struktura** - Ali ustanovitvena listina zagotavlja, da odločanje v socialnem podjetju ni odvisno od vloženega kapitala? Potrebno je zagotoviti mehanizme spremljanja odločanja.
- **Transparentnost** - Ali socialno podjetje spremlja družbene koristi svoje dejavnosti (preverjanje družbene koristnosti - social audit)?
- **Visoka stopnja avtonomije** - socialno podjetje deluje neodvisno od političnih interesov ter ne sme biti v večinski državni lasti.
- **Opredeljen delež neplačanega dela** - Ali je opredeljen maksimalni delež neplačanega dela?

Socialna podjetja so registru dolžna zagotavljati letna poročila. Poročila naj bi vsebovala informacije o:

- koristih za posameznike in lokalno okolje
- vključevanju deležnikov
- vplivih na okolje
- transparentnosti porabe sredstev in sledljivosti družbenih in okoljskih učinkov (po principu social accounting)

2.2. Program za uvajanje socialnega podjetništva

Pri pregledu ukrepov različnih ministrstev ugotovljamo, da različni ukrepi in podporni mehanizmi parcialno, neusklajeni in časovno nepovezano delno omogočajo razvoj socialnega podjetništva. Za začetno fazo celovitega razvoja uvajanja socialnega podjetništva pa je potrebno pripraviti enoten program, ki bo zagotovil podporo v vseh fazah socialnega podjetništva in povezovanje vseh potrebnih instrumentov različnih resornih ministrstev. Zato predlagamo enoten PROGRAM UVAJANJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA ZA OBDOBJE 2007-2013 predvsem zaradi zagotavljanja dolgoročne podpore pri uvajanju socialnega podjetništva. Program vsebuje tri sklope:

- vzpostavitev ustreznega podpornega okolja (institucionalni okvir, izobraževanje in usposabljanje, pomoč pri inkubiranju novih podjetij..)
- podpora podjetjem
- osveščanje, promocija in mreženje.

a. Vzpostavitev ustreznega podpornega okolja

a.1. Programi usposabljanja

Pripraviti je potrebno program za usposabljanje svetovalcev za socialno podjetništvo, ki morajo pridobiti ključna znanja. Potrebno je razviti modularni program za usposabljanja svetovalcev za socialno podjetništvo, ki bo zagotavljal znanja potrebna za prepoznavanje potreb in priložnosti za razvoj socialnih podjetij ter kreiranja delovnih mest v lokalnih okoljih in znanja potrebna za pripravo socialno podjetniških projektov kot tudi poslovnih znanj za razvoj in rast socialnih podjetij.

Predlagamo, da se v prvi fazi izvede krajša oblika usposabljanja, do konca programskega obdobja pa naj bi bil razvit standard poklicne kvalifikacije.

Usposabljanje drugih akterjev (RRA, lokalne skupnosti,...), povezanih s področjem udejanjanja socialnega podjetništva na lokalni in regionalni ravni.

Potrebno je zagotoviti ustrezne programe usposabljanja in izobraževanja za ranljive skupine, ki se bodo vključevale v razvojne projekte.

Vzpostavitev Centra dodiplomskega in/ali podiplomskega oz. specialističnega izobraževanja. Sofinanciranje razvoja dodiplomskega/podiplomskega izobraževanja po konceptu vseživljenjskega učenja za socialno-podjetniški management.

a.2. Sofinanciranje programov Mapiranja

Prepoznavanje iniciativ s pomočjo mapiranja. S tem zagotovimo pokritost najbolj zastavljenih območij.

a.3. Pomoč pri pripravi projektov

S pomočjo nadgradnje sistema vaučerjev je potrebno zagotoviti pomoč pri pripravi ustanovnih aktov in investicijskih projektov

a.4. Vzpostavitev manjkajočega oz. Socialnemu podjetništvu prilagojenega finančnega podpornega okolja

Za hitrejši in kakovostnejši razvoj tretjega sektorja, v katerem bodo delovala socialna podjetja, je potrebno dopolniti obstoječo podporo na področju financiranja ali pa uvesti nove oblike financiranja (npr.: Etična banka, tvegani kapital, mikro krediti, zagonski kapital).

b. Podpora socialnim podjetjem

b.1. Spodbude za nastajanje socialnih podjetij

Pri nastajanju novih podjetij na področju socialne ekonomije ali pri preoblikovanju obstoječih v socialna podjetja je potrebno za zagon dejavnosti zagotoviti strokovno in finančno pomoč:

b.1.1. Strokovna in finančna pomoč:

- sofinanciranje poslovnega svetovanja za zagonsko obdobje (največ 3 leta poslovanja),
- sofinanciranje nakupa opreme,
- sofinanciranje usposabljanja managementa,
- sofinanciranje usposabljanja zaposlenih,
- sofinanciranje usposabljanja prostovoljcev,
- povračilo stroškov dela zaposlenih - dve možnosti: višja subvencija za zaposlitev ranljivih ciljnih skupin ali po zgledu Finske daljši čas upravičenosti prejemanja subvencij,
- povračilo stroškov dela managementa - prvo leto v 100%, drugo leto 50%, tretje leto 25%,
- dostop do ugodnejših kreditov,
- mentorstvo pri realizaciji iniciativ.

b.1.2. Druge oblike pomoči:

- ugoden sistem DDV (znižana davčna stopnja na storitve in proizvode ali davčna oprostitvev, oprostitvev plačila davka na dobiček za del dobička, ki se ponovno vloga v dejavnost ali v dobro skupnosti),
- zagotovitev zemljišč in prostorov, ki so v lasti lokalnih skupnosti pod ugodnejšimi pogoji.

b.1.3. Javna naročila

Identificiranje možnega obsega in vrste javnih naročil s strani občin in posameznih nosilcev v javnem sektorju na nacionalni ravni, ki bodo izključno oz. prednostno dodeljena v izvajanje socialnim podjetjem.

b.2. Spodbude za delujoča socialna podjetja

Delujoča socialna podjetja potrebujejo za stabilizacijo poslovanja, rast in razvoj naslednje oblike pomoči:

b.2.1. Strokovna in finančna pomoč:

- sofinanciranje usposabljanja managementa,
- sofinanciranje razvoja človeških virov in usposabljanja zaposlenih in prostovoljcev
- povračilo stroškov dela za novo ustvarjena delovna mesta za ranljive ciljne skupine (20-50% sofinanciranja za obdobje do največ enega leta)
- dostop do ugodnejših kreditov.

b.2.2. Druge oblike pomoči:

- ugoden sistem DDV (znižana davčna stopnja na storitve in proizvode ali davčna oprostitvev,
- oprostitvev plačila davka na dobiček za del dobička, ki se ponovno vloga v dejavnost ali v dobro skupnosti,
- zagotovitev zemljišč in prostorov, ki so v lasti lokalnih skupnosti pod ugodnejšimi pogoji.

b.2.3. Javna naročila

Identificiranje možnega obsega in vrste javnih naročil s strani občin in posameznih nosilcev v javnem sektorju na nacionalni ravni, ki bodo izključno oz. prednostno dodeljena v izvajanje socialnim podjetjem

c. Osveščanje, promocija in mreženje

Osveščanje in promocija

Brez ustvarjanja širšega zavedanja o pomenu in koristih socialnega podjetništva za

družbo in posameznike bo razvoj počasnejši.

Ciljne javnosti:

- Delodajalci;
- Potrošniki;
- podporno okolje;
- pripravljavci in odločevalci na nacionalni in lokalni ravni;
- strokovna in druge javnosti.

Osveščanje lahko krepimo na naslednje načine:

- s primeri dobrih praks;
- z izgrajevanjem ugodnega podpornega okolja;
- s promocijo;
- z usposabljanjem na vseh ravneh;
- z vzpostavitvijo svojega medija (e-novice, radio...).

Sredstvo za promocijo sektorja so lahko tudi nagrade za najbolj uspešno ali inovatino socialno podjetje, poslovni načrt,.... Smiselno je v proces vključiti mlade, zaradi svežega pristopa in inovativnosti in tudi zato, ker so ena od ranljivih skupin na trgu dela.

Mreženje

Z razvojem mreže institucij podpornega okolja za razvoj socialnega podjetništva je potrebno spodbuditi in zagotoviti:

- preglednost in informiranost o usposobljenosti in posebnih kompetencah organizacij;
- kakovostne informacije o razpoložljivih spodbudah;
- povečan pretok znanja in informacij med njimi ter racionalizirati stroške delovanja;
- specializacijo in odličnost posameznih storitev za uporabnike;
- povezanost različnih iniciativ in socialnih podjetij na nacionalni ravni (Združenje sektorja socialnega podjetništva);
- povezanost z mednarodnimi iniciativami.

Literatura:

1. *Simon Clark: A Social Economy: A literature review, Communities Scotland, 2002*
2. *Martina Trbanc et al.: Socialna in ekonomska vključenost ranljivih skupin v Sloveniji - možni ukrepi za dvig zaposljivosti najbolj ranljivih kategorij težje zaposljivih in neaktivnih oseb, FDV, Ljubljana, 2003*
3. *Social enterprise: a strategy for success: Department of trade and industry, Crown Copyright, 2002.*
4. *Davide Branco et al.: Uvajanje socialnega podjetništva: primerjalna študija: Italija, Avstrija, Slovenija, PCMG, Ljubljana 2004*
5. *The SQUARES transnational partnership: Observations on the Relationship Between Local Authorities And The Social Economy, May 2004*
6. *Roger Spear et al: Tackling Social Exclusion in Europe, Ashgate Publishing Ltd, 2001*
7. *Nacionalni akcijski program 2004, Ljubljana 2004*
8. *Matti Pukio: Finnish Act on Social Enterprises, Conference on Social Economy, Cracow, 28.-29. October 2004*
9. *dr. Ivan SVETLIK, dr. Miroslav IGNJATOVIĆ, dr. Pavle SICHERL, mag. Anja KOPAČ, mag. Martina TRBANC: Človeški kapital, delovna sila, trg dela in delovna razmerja (<http://www.gov.si/umar/projekti/srs/gradiva/ck.pdf>)*
10. *Popis prebivalstva 2002*
11. *EC DG for Employment: Social Affairs and Equal Opportunities, The Social Agenda 2005-2010; Luxemburg, March 2005*
12. *European Economic and Social Committee (EESC): Own - Initiative Opinion on Economic diversification in the accession countries - role of SMEs and social economy enterprises; Brussels, 31 March and 1 April 2004*
13. *Carlo Borzaga and Roger Spear: Trends and challenges for Co-operatives and Social Enterprises in developed and transition countries; Trento, October 2004*
14. *EC DC For employment and social affairs: European Employment Observatory Review, Luxemburg, 2004*
15. *SVRP: Poročilo o regionalnem razvoju 2003, Ljubljana 2003*
16. *Uredba Sveta (ES) št. 1435/2003, z dne 22.07.2003 o statutu evropske zadruga, v UL L 207, z dne 18.08.2003, str. 1-24*
17. *Smernica št. 2003/72/ES, z dne 22.07.2003 o dopolnitvi statuta evropske zadruga z vidika sodelovanja delavcev pri upravljanju, v UL L 207, z dne 18.08.2003, str. 25-36.*
18. *Program ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002 - 2006, Ministrstvo za gospodarstvo*
19. *Program aktivne politike zaposlovanja 2004*
20. *Strategija razvoja Slovenije - osnutek za javno razpravo, Urad za makroekonomske analize in razvoj, junij 2004*
21. *First European Social Economy Conference in Central and Eastern Europe: Praha Social Economy 2002: Enlarging the Social Economy - Preparatory dossier, Prague, 24.-25.10.2002.*

Pregledana Zakonodaja:

- *Zakon o društvih (Uradni list RS št. 60/1995, 49/1998 Odl.US: U-I-223/96, 89/1999, 80/2004)*
- *Zakon o zavodih (Uradni list RS št. 12/1991, 55/1992, 13/1993, 66/1993 -valorizacije zneskov, 45/1994 - ugotovitev neskladnosti, 8/1996 - odprava neskladnosti, 31/2000, 36/2000 - razveljavitev nekaterih členov)*
- *Zakon o ustanovah (Uradni list RS št. 60/1995)*
- *Zakon o zadrukah (Uradni list RS št. 13/1992, 7/1993, 13/1993, 22/1994, 68/1995 Odl.US: U-I-78/93, 35/1996)*
- *Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS št. 42/2002)*
- *Pravilnik o dopolnitvah pravilnika o izvajanju ukrepov APZ, Ur.l.RS 31/2003, 80/2004*
- *Zakon o gospodarskih družbah (Ur.l. RS, št. 30/1993, 29/1994, 82/1994, 20/1998, 32/1998, 37/1998, 84/1998, 6/1999, 54/1999-ZFPod, 36/2000, 45/2001 (59/2001 - popr.), 50/2002 Skl.US: U-I-135/00-60, 93/2002 Odl.US: U-I-135/00-77, 57/2004, 124/2004 Odl.US: U-I-199/02-42, 139/2004)*
- *Zakon o upravnih taksah (Ur.l. RS, št. 8/2000, 44/2000, 81/2000, 33/2001, 45/2001, 42/2002, 18/2004)*
- *Zakon o mladinskih svetih (Ur.l. RS, št. 70/2000)*
- *Carinski zakon (Ur.l. RS, št. 1/1995, 28/1995, 32/1999 (40/1999 - popr.), 59/2002, 110/2002, 25/2004, 33/2004 Odl.US: U-I-310/02-10, 131/2004 Odl.US: U-I-90/03-15)*
- *Zakon o posebnem davku na določene prejemke (Ur.l. RS, št. 72/1993, 22/1994, 45/1995, 12/1996, 82/1997 Odl.US: U-I-296/95)*
- *Zakon o davku od dobička pravnih oseb (Ur.l. RS, št. 72/1993, 20/1995, 18/1996, 34/1996, 82/1997 Odl.US: U-I-296/95, 1/2000 Odl.US: U-I-332/97, 50/2002 Odl.US, 108/2002)*
- *Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja - ZSSR (Ur.l. RS, št. 60/1999, 56/2003)*
- *Zakon o podpornem okolju za podjetništvo (ZPOP, UI RS št. 40/04)*
- *Zakon o kmetijstvu (ZKme) (Ur.l. RS, št. 54/2000, 16/2004 Odl.US: U-I-211/00-16, 45/2004)*
- *Uredba o vrstji, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji (UI RS št. 46/01)*
- *Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno ZPDZC (UI RS št.36/00)*
- *Zakon o dohodnini - Zdoh-1 (Ur.l. RS, št. 54/2004 (56/2004, 62/2004, 63/2004 - popr.), 80/2004, 139/2004)*
- *Pravilnik o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo, ter o postopku prigrisavitve teh del (UI RS št. 30/02)*
- *Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-1) (Ur.l. RS, št. 40/2004 (70/2004 - popr.), 54/2004, 139/2004)*
- *Zakon o DDV (ZDDV-UPB2) (Ur.l. RS, št. 89/1998, 17/2000 Odl.US, 19/2000 Odl.US: U-I-39/99, 27/2000 Odl.US: UI 173/99, 66/2000 Odl.US: U-I-78/99-20, 30/2001, 82/2001 Odl.US: U-I-188/99-19, 67/2002, 30/2003 Odl.US: U-I-383/02-12, 101/2003, 45/2004, 75/2004 Odl.US: U-I-412/02-13, 114/2004, 132/2004 Odl.US: U-I-143/03-9)*
- *Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur.l. RS, št. 5/1991 (17/1991, 2/1994 - popr.), 12/1992, 12/1993, 71/1993, 38/1994, 80/1997 Odl.US: U-I-343/94, 69/1998, 67/2002, 2/2004 (10/2004 - popr.), 63/2004)*
- *Zakon o višini povračil stroškov v zvezi z delom in nekaterih drugih prejemkov (Uradni list RS št. 87/1997, 9/1998, 48/2001)*

- *Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS št. 9/1992, 13/1993, 9/1996, 29/1998, 77/1998 Odl.US: Up 53/96, 6/1999, 56/1999, 99/2001, 42/2002, 60/2002, 11/2003 Skl.US: U-I-279/00-42, 126/2003)*
- *Zakon o socialnem varstvu (Uradni list RS št. 54/1992 (56/1992 - popr.), 42/1994 Odl.US: U-I-137/93-24, 1/1999, 41/1999, 60/1999 Odl.US: U-I-273/98, 36/2000, 54/2000, 26/2001, 110/2002, 2/2004 (7/2004 - popr.))*
- *Zakon o prispevkih za socialno varnost (Uradni list RS št. 5/1996, 18/1996, 34/1996, 87/1997, 3/1998, 106/1999, 81/2000, 97/2001)*
- *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS št. 106/1999, 72/2000, 81/2000, 124/2000, 109/2001, 83/2002 Odl.US: U-I-178/02-14, 108/2002, 110/2002, 112/2002 Skl.US: U-I-307/98-38, 40/2003 Odl.US: U-I-273/00-13, 63/2003, 63/2003 Odl.US: U-I-57/00-51, 133/2003 Odl.US: U-I-36/00-52, 135/2003, 2/2004 (10/2004 - popr.), 136/2004 Odl.US: U-I-273/01-21)*
- *Zakon o javnih naročilih (Uradni list RS št. 39/2000 (102/2000 - popr.), 2/2004)*
- *Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS št. št. 63/2004)*
- *Zakon o invalidnih organizacijah (Uradni list RS št. 108/2002).*

Študija je nastala v okviru projekta "Uvajanje modela socialnega podjetništva v treh pilotskih regijah v Sloveniji - študija izvedljivosti", ki je bil sofinanciran iz donacijskih sredstev programa Phare (PPF II), iz sredstev Agencije RS za regionalni razvoj, sredstev Konzorcija za razvojne naloge Podravja in sredstev projektnih partnerjev.

Nosilec projekta

■ Ekonomski inštitut Maribor, PE Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov

Sedež: Razlagova ulica 22

*Poslovni prostori: Pobreška cesta 20
2000 Maribor*

Tel.: +386 2 33 31 333

Fax: +386 2 33 31 346

E-pošta: info@srucv.org

Partnerji

■ JAPTI, Javna agencija za podjetništvo in tuje investicije

(PCMG, Pospeševalni center za malo gospodarstvo)

WTC, Dunajska 156

1000 Ljubljana

Tel.: +386 1 589 18 70

Fax: +386 1 589 18 77

E-pošta: japti@japti.si

■ Nov'na razvoj d.o.o. - Razvoj lokalnih skupnosti

Prežihova ulica 24

2390 Ravne na Koroškem

Tel.: +386 2 82 15 636

Faks: +386 2 82 15 637

E-pošta: novna.razvoj@siol.net

■ **PAPILLOT, Zavod za vzpodbujanje in razvijanje kvalitete življenja**

Zakotnikova 3
1000 Ljubljana

Tel.: +386 1 54 21 582

Fax: +386 1 542 15 87

E-naslov: info@papilot.si

■ **A.L.P. Peca d.o.o. - Podjetje za razvoj in trženje produktov Mežiške doline**

Center 25
2393 Črna na Koroškem

Tel.: +386 2 82 17 860

Fax: +386 2 82 17 861

E-pošta: info@alppeca.si

■ **BSC - Poslovno podporni center d.o.o., Kranj**

Cesta Staneta Žagarja 37
4000 Kranj

Tel.: +386 4 28 17 230

Fax: +386 4 28 17 249

E-pošta: info@bsc-kranj.si

email: info@bsc-kranj.si

■ **IRECOOP VENETO - Istituto Regionale per l'Educazione e Studi Cooperativi**

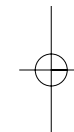
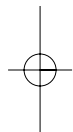
Via Savelli 128
35129 Padova

Tel.: +39 49 80 76 143

Fax: +39 49 80 76 136

E-pošta: info@irecoop.veneto.it

Beležke:

Izdal: Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije
Oblikovanje: Tanja Šeme
Tisk: Panta-rina d.o.o.
Naklada: 1000 izvodov

Ljubljana, oktober 2005

